

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA NÁRODOHOSPODÁŘSKÁ

Korupce v pobaltských zemích

Corruption in the Baltic countries

Student:
Vedoucí diplomové práce:

Bc. Jana Silná
Ing. Natalie Uhrová, Ph.D

Ostrava 2012

VŠB - Technická univerzita Ostrava
Ekonomická fakulta
Katedra národohospodářská

Zadání diplomové práce

Student: **Bc. Jana Silná**
Studijní program: N6202 Hospodářská politika a správa
Studijní obor: 6202T027 Národní hospodářství
Specializace: 00 Národní hospodářství
Téma: **Korupce v pobaltských zemích**
Corruption in the Baltic Countries

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
 2. Vymezení korupce
 3. Vývoj korupce na základě vybraných indexů
 4. Potírání korupčního jednání v praxi
 5. Závěr
- Seznam použité literatury
Seznam zkratk
Prohlášení o využití výsledků diplomové práce
Seznam příloh
Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

BAŽANTOVÁ, Ilona. *Lobbing a korupce při tvorbě veřejné politiky*. Praha: Prospektrum, 2007. ISBN 978-80-7175-144-1.
HARRISON, Alice a Michael SIDWELL. *Transparency International Annual Report 2010*. Transparency International, 2011. ISBN: 978-3-935711-79-1.
VOLEJNÍKOVÁ, Jolana. *Korupce v ekonomické teorii a praxi*. Zeleneč: Profess Consulting, 2007. ISBN 978-80-7259-055-1.

Formální náležitosti a rozsah diplomové práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

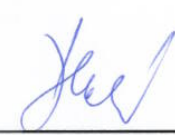
Vedoucí diplomové práce: **Ing. Natalie Uhrová, Ph.D.**

Datum zadání: 25.11.2011

Datum odevzdání: 27.04.2012

Ing. Zuzana Kučerová, Ph.D.
vedoucí katedry

prof. Dr. Ing. Dana Dluhošová
děkanka fakulty

Místopřísežně prohlašuji, že jsem celou práci včetně všech příloh vypracovala samostatně.

V Ostravě 24. dubna 2012

.....
Jana Silná

Ráda bych poděkovala své vedoucí diplomové práce Ing. Natalii Uhrové, Ph. D.
za věnovaný čas a odbornou pomoc při vypracovávání mé diplomové práce.

OBSAH

1. Úvod.....	1
2. Vymezení korupčního jednání.....	3
2.1 Teoretické vymezení korupce	3
2.2 Typy korupce	7
2.2.1 Typy korupce podle Transparency International	8
2.2.2 Typy korupce podle Světové banky	9
2.3 Stádia vývoje korupce.....	9
2.4 Příčiny vzniku korupce	10
2.5 Negativní důsledky korupce	11
2.5.1 Ekonomické důsledky korupce	12
2.5.2 Politické důsledky korupce	13
2.5.3 Společenské důsledky korupce	13
3. Komparace vybraných ukazatelů v jednotlivých zemích	14
3.1 Způsoby měření korupce	14
3.1.1 Expertní hodnocení	16
3.1.2 Průzkumy veřejného mínění	17
3.1.3 Složené indexy	17
3.1.4 Využití objektivních dat.....	17
3.2 Indexy zabývající se korupcí a jejich analýza	18
3.2.1 Index vnímání korupce (Corruption Perception Index - CPI)	18
3.2.2 Globální barometr korupce (Global Corruption Barometr - GCB)	22
3.2.2 Index plátců úplatků (BPI)	27
3.3 Ostatní indexy a jejich analýza	28
3.3.1 Světový vládní indikátor (Worldwide Governance Indicators - WGI)	28
3.3.2 Growth Competitiveness Index (GCI)	33
3.3.3 Nations in Transit index.....	37
3.3.4 Mezinárodní rizika země původu (International Country Risk Guide - ICRG)	41
4. Potírání korupčního jednání v praxi.....	43
4.1 Opatření v boji s korupcí	43
4.2 Speciální protikorupční instituce	43
4.3 Zhodnocení a doporučení.....	45
5. Závěr	52
Seznam použité literatury	56
Seznam zkratk	
Seznam příloh	

1. ÚVOD

Korupce se v posledních letech stala velmi diskutovaným tématem. Je možné se s ní setkat téměř ve všech sférách ekonomického i soukromého života obyvatel většiny zemí světa. O aktuálnosti zájmu o korupční tematiku vypovídá rostoucí množství publikací, které se touto problematikou zabývají, převážně z oblasti sociologie, politologie, práva nebo kriminalistiky.

V posledních letech se také rozvíjí zájem o korupci v ekonomických vědách. Transparency International nebo Světová banka patří k předním představitelům celé řady mezinárodních nebo nevládních neziskových organizací, které přinášejí empirický pohled na problematiku korupce. Tyto organizace si kladou za cíl korupci určitým způsobem odhalit, změřit a vést účinný boj k jejímu omezení. Empirický přístup k měření korupce je ovšem ovlivněn samotnou povahou korupce. Jedná se o skrytý, nelegální jev, navíc obtížně odhalitelný. Nedostatek „tvrdých dat“ vedl k vytvoření množství indexů měřících míru korupce, které budou v této diplomové práci představeny.

Cílem diplomové práce je zjištění stavu korupce ve vybraných zemích a nastínění možných opatření k její eliminaci. K tomu budou využity indexy zaměřující se přímo na měření korupce nebo indexy, jejichž součástí je měření míry korupce.

Těmto cílům je uzpůsobeno také rozdělení kapitol v diplomové práci. První kapitola je zaměřena na teoretické vymezení pojmu korupce. Vysvětluje, co je pojem korupce, rozdělení korupce, jevy blízkými korupci – klientelismus, nepotismu, střet zájmů a lobbingu.

V druhé kapitole jsou přiblíženy způsoby měření korupce. Dále se autorka zabývá metodami měření korupce, které kvantifikují míru korupce formou indexů. V druhé části této kapitoly podrobně představuje vybrané indexy Transparency International – tyto indexy slouží přímo k měření korupce. Dále je věnována pozornost indexům jiných organizací (Světové banky, Světového ekonomického fóra, Freedom House). Tyto indexy slouží k porovnání ekonomické vyspělosti zemí. Jedna z jejich dílčích součástí

zahrnuje také měření korupce, které je v diplomové práci použito. Pomocí těchto indexů je prováděna analýza míry korupce v závislosti na čase na vybraném vzorku zemí. Jedná se o pobaltské země, konkrétně Estonsko, Lotyšsko, Litvu.

Tyto tři konkrétní země si autorka vybrala z několika důvodů. Jedná se o malé otevřené ekonomiky, které se nacházejí na hranici mezi Ruskem a vyspělými severskými zeměmi. Pobaltské země prošly v minulém století podobným vývojem, tvořily součást sovětského bloku a uplatňovaly centrálně plánované hospodářství. S problémy minulosti se potýkají ve větší nebo menší míře dodnes. Přesto usilovně pracují, aby se začlenily mezi vyspělé evropské země.

V poslední kapitole autorka uvádí svá doporučení pro konkrétní oblasti hospodářské politiky, které dle jejího názoru jsou v daných zemích opomíjeny. A pro jejich zlepšení je třeba učinit nápravné kroky, a to takovým způsobem, aby došlo ke snížení míry korupce. Ze zmiňovaných oblastí se jedná například o korupci v soukromém sektoru, ve sdělovacích prostředcích nebo o nízkou míru ochrany informátorů, kteří upozornily odpovědné orgány na korupci.

2. VYMEZENÍ KORUPČNÍHO JEDNÁNÍ

V současné době patří korupce do oblasti zájmu široké veřejnosti. Korupci často využívají politici i média pro své zviditelnění nebo zvýšení popularity. Co si vlastně máme pod pojmem korupce představit? Jde o lidské chování, kdy touha po vlastním obohacení, moci a vlivu převáží nad obecně platnými mravními zásadami. Dá se říci, že korupce provází lidstvo od samého počátku věků.

Na korupci lze nahlížet z více úhlů. Pro účely diplomové práce bude použito ekonomické pojetí. Ekonomie nám říká, že korupce snižuje zisky firem, efektivitu veřejných zakázek, ovlivňuje úroveň hrubého domácího produktu, inflaci, úroveň přímých zahraničních investic, atd. Nejedná se o banální problém, proto se korupcí zabývá široké spektrum odborníků, neziskových i mezinárodních organizací. Mezi nejznámější můžeme zařadit Transparency International, Světovou banku, OECD nebo Evropskou unii.

2.1. Teoretické vymezení korupce

Pro následné vymezení korupce si musíme nejprve vysvětlit původ slova korupce. Transparency International (2008) uvádí, že slovo korupce vychází z latinského původu. Je odvozeno ze slovního základu *rumpere*, což znamená zlomit, rozlomit, přetřhnout, a z latinského výrazu *corruptus*, který označuje následek takového zlomu a způsobuje, že dotyčný je přinucen ke změně postojů, zásad a názorů.

Teoretické vymezení korupčního jednání je poměrně složité. Setkáváme se s řadou odlišných definic. Ovšem žádná z nich si nezískala širší podporu vědecké či laické veřejnosti. Tyto definice často bývají obecnějšího charakteru a vyzdvihují určitý aspekt jednoho jevu na úkor ostatních.

Definici korupce uvádí Ministerstvo vnitra České republiky jako „*vztah mezi dvěma subjekty, ať jednotlivci nebo institucemi, z nichž jeden nabízí a většinou i poskytuje druhému určitou formu odměny za poskytnutí či příslib neoprávněné výhody.*“

Druhý pak očekává, že za tuto poskytnutou výhodu mu bude slíbená materiální či nemateriální odměna.“ (Ministerstvo vnitra ČR, 2008).

Transparency International definuje korupci poměrně jasně jako *„zneužití svěřených pravomocí za účelem získání nezaslouženého osobního (soukromého) prospěchu. Korupční jednání znamená takové jednání představitelů veřejného sektoru, jímž se nedobrovolně a nezákonně obohacují prostřednictvím zneužívání pravomocí, které jím byly svěřeny.“* (Transparency International, 2008, s. 20).

Transparency International je mezinárodní nevládní organizací, která se zabývá celosvětově bojem proti korupci. Mapuje stav korupce a aktivně přispívá k jejímu omezování. Snaží se o prosazování systémových a legislativních změn. Mezi její dlouhodobé projekty patří problematika veřejných zakázek, střet zájmů nebo nakládání s veřejnými prostředky. TI nabízí bezplatné právní poradenství občanům, kteří se setkali s korupcí. Dále poskytuje vzdělávací programy, které vyplývají z problémů konkrétních zemí nebo oblastí. Tyto aktivity jsou zaměřeny převážně na pracovníky veřejné správy.

Organizace spojených národů (OSN) představuje další mezinárodní organizaci, která se intenzivně věnuje boji proti kopci. Mezi organizace přímo podřízené OSN řadíme např. Mezinárodní výbor pro kontrolu narkotik (INCB), který považuje prevenci korupce za největší prioritu v boji proti obchodování s drogami. OSN definovala korupci již v roce 1995 na 9. kongresu v Káhiře. Korupce je označována jako *„úplatkářství nebo jiné chování ve vztahu k osobám, jímž byla svěřena odpovědnost, které porušuje jejich povinnosti vyplývající z jejich postavení a směřuje k získání nepatřičných výhod jakéhokoli druhu pro ně samé nebo pro jiné.“* (Dančák, 2006, s. 28).

Definice Světové banky představuje jednu z nejkratších definic korupce vůbec. Popisuje korupci jako *„situaci, kdy je využita veřejná síla či moc pro soukromé výnosy, nověji pak jako využití soukromých prostředků k ovlivnění veřejných rozhodnutí.“* (Volejníková, 2007, s. 30).

Definice, která se často používá v angloamerických zemích pochází od Josepha S. Nye, který definuje korupci jako „*Chování, které se odchyluje od formálních povinností veřejné role pro soukromé (osobní, rodinné nebo skupinově orientované) zájmy, pro finanční nebo statusový zisk, a dále jakékoliv chování, které porušuje pravidla za účelem zvýšení soukromého vlivu.*“ (Vymětal, 2006, s. 17).

Podle Jirákové lze korupci definovat jako „*...jakoukoliv nabídku, slib nebo poskytnutí jakékoliv neoprávněné výhody v něčí prospěch za určitou formu odměny, kdy tato nemusí být pouze finanční, ale může se jednat o dar, protislužbu, poskytnutí informací atd.*“ (Jiráková, 2006, s. 21).

Také Volejníková definuje korupci jednoduše: „*Lze říci, že kdykoliv, kdy fyzická nebo právnická osoba v souvislosti se svým postavením obstará za odměnu jiné fyzické či právnické osobě, nebo skupině osob, určitou výhodu, přičemž jsou porušována zákonná, tržní či etická pravidla, můžeme hovořit o korupci.*“ (Volejníková, 2007, s. 17).

Úskalí řady definic představuje to, že se soustředí pouze na určitý aspekt korupce, proto se někteří autoři zaměřují na definice korupce, které jsou rozšířené o faktor soukromého sektoru nebo morálního hlediska, apod. Beblavá a Beblavý rozšiřují definici korupce na soukromý sektor. Korupci definují jako „*zneužití moci nad cizím, svěřeným majetkem či právy za účelem získání osobních, soukromých výhod.*“ (Beblavá, Beblavý, 2007, s. 318).

Chmelík doplňuje faktor morálního hlediska. Korupce je podle jeho názoru „*jednání, kterým se na určitou osobu působí různými nenásilnými prostředky, aby osoba jednala buď proti dobrým mravům nebo proti svým úředním nebo morálním povinnostem.*“ (Chmelík, 2003, s. 11). Friedrich ve své definici poukazuje na poškození veřejného zájmu. Korupce se vyskytuje „*... když držitel pravomocí, který je pověřený dělat určité věci, resp. je odpovědný za fungování nějakého úřadu, je nelegálně stimulován peněžními nebo jinými prostředky k činnosti, která zvýhodňuje poskytovatele odměnami a poškozuje veřejnost a její zájmy.*“ (Friedrich, 1972, s. 15).

Další z problémů definování korupce spatřujeme v časté záměně pojmů. Jako příklad uveďme český právní řád, který často zaměňuje korupci za úplatkářství nebo úplatek. Úplatek je však pouze jednou z forem korupčního jednání naplňující skutkovou podstatu trestného činu. Petrovský chápe úplatek jako nižší formu korupčního jednání, které je méně intenzivní a obsahuje menší rozsah poskytovaných či nabízených výhod. Samotný pojem korupce má dle jeho názoru širší význam. (Petrovský, 2007, s. 19–20)

Dle Transparency International úplatkem může být jakékoliv neoprávněná výhoda, z které může mít uplácená osoba prospěch. Může se jednat o jakoukoliv výhodu v podobě majetkového obohacení nebo nemajetkového obohacení (protislužba) (Štička, 2005, s. 15)

Výše uvedené definice se také nezmiňují o jevech, které přímo za korupci nelze považovat, i přestože k ní mají blízko. V širším slova smyslu lze za korupční nebo neetické jednání považovat také *klientismus*. Tento výraz pochází z latinského slova „*cliens*“ = poslušný. Jedná se o upřednostňování přátel a příbuzných v dosažení reprezentativní a lépe placené pracovní pozice nebo v obchodních vztazích. Klientismus je založen na vztahu patron-klient. Za korupční chování lze považovat také *nepotismus*, tento výraz pochází z italského *nepos-*, které překládáme jako vnuk. Jedná se o uplatňování, rozšiřování a upevňování postavení v určité společnosti prostřednictvím upevňování postavení přátel a rodinných příslušníků. Tímto způsobem vzniká síť vzájemných vazeb a osobních kontaktů. Jako další neetické chování spojené s korupcí lze uvést *prodej pozic*. Jedná se o upevňování pozice jedince. Dochází k němu prostřednictvím placeného protěžování. Tato osoba svá rozhodnutí činí na základě úplatků. Prostřednictvím klientismu a nepotismu často vzniká síť vzájemných vazeb, z kterých jejich účastníci profitují až po uplynutí určitého času. Výhodu získají pouze z účasti v systému. Tyto formy korupce se obtížně odhalují a dokazují. (Štička, 2005, s. 9)

Transparency International se v souvislosti s korupcí zmiňuje o tzv. „jevech na hraně“, za které považuje *střet zájmů a lobbying*. Tyto jevy nelze jednoznačně považovat za korupci, ale s korupcí úzce souvisí.

- *Střet zájmů* nastává v situacích, kdy se výkon určitého zaměstnání nebo funkce dostává do přímého rozporu se soukromými zájmy osoby, která toto

zaměstnání vykonává. Nejedná se přímo o korupční jednání, ale riziko korupce se v těchto případech zvyšuje.

- *Lobbing* lze definovat jako prosazování zájmu určité skupiny v rámci politického procesu. Jedná se o snahu firem a různých sdružení přizpůsobit si normy a legislativu svým potřebám a zájmům. (Štička, 2005, s. 11). Na lobby je v různých koutech světa nahlíženo jiným způsobem. Např. v USA musí být lobbisté povinně zaregistrováni, mezi jejich další povinnosti patří například vykazování svých příjmů, apod. Lobbisté jsou v USA považováni za skupinu, poskytující kvalitní informace, kterými se snaží získat sympatie zákonodárců. Také v zemích Evropské unie vznikají tlaky na vyšší kontrolu lobbistů (povinné registrace, zveřejnění příjmů, majetku, zaměstnavatele, dodržování etického kodexu). Za lobby můžeme považovat prakticky každé hájení určitého zájmu jednotlivcem, zájmovým sdružením nebo neziskovou organizací.

Mezi společné rysy výše jmenovaných situací patří to, že zisk z tohoto chování může jedincům plynout až s odstupem času. Často se nejedná o majetkové obohacení, spíše jde o přátelské protislužby, seznámení s určitými významnými lidmi, apod. Tyto jevy nelze považovat za korupci v užším slova smyslu, z tohoto důvodu není jejich dokazování snadné. Především u střetu zájmů a lobbingu je nutné vytvářet pravidla podle kulturní a politické historie země. Pro eliminaci těchto jevů je třeba vysokého etického uvědomění společnosti, která toto chování není ochotna tolerovat.

2.2 Typy korupce

Existuje mnoho pohledů na členění korupce, a to podle řady hledisek. Jelikož ekonomiku členíme na veřejný a soukromý sektor, můžeme pak korupci dělit dle Kratochvíla a Matušíkové (2006, s. 18) na: *korupci ve veřejném sektoru a korupci v soukromém sektoru*. Dále je korupci možno členit na *přímou*, kdy se jedná o nabídku nebo uskutečnění výhody mezi aktivně jednajícími aktéry, a *nepřímou*, která se pojí se zájmem subjektu o vytvoření dobrých vztahů v určité skupině.

Další zajímavé členění korupce uvádí Kolcunová (2009, s. 122), která dělí korupci dle míry společenské akceptace, a to na *korupci černou*, přičemž tuto korupci společnost odsuzuje a požaduje její tvrdé postižení. Dále na *korupci šedou*, ta není jednoznačně odsouzena celou společností. Třetí část představuje *korupce bílá*, kterou do určité míry společnost toleruje.

Zahraniční literatura uvádí, že korupce se v podstatě vyskytuje ve čtyřech hlavních formách. Za nejběžnější formu korupce považujeme *úplatkářství*, jedná se o peněžní platbu nebo platbu jiného druhu, která tvoří součást korupčního vztahu. Příkladem úplatkářství mohou být nezákonné provize, laskavosti vyplacené zaměstnancům v soukromých společnostech, státním úředníkům nebo policistům. Platby slouží ke kladnému vyřízení záležitosti korupčníka, ke zrychlení byrokratických procesů, apod. Jako závažnější trestný čin vnímáme *zpronevěru*, tzv. „krádež zdrojů“ osobami zodpovědnými za správu těchto zdrojů (např. neloajálními zaměstnanci). *Podvod* lze definovat jako čin, kterého se dopouští osoba, jež využije cizí nevědomosti k vlastnímu obohacení. Může se jednat o něčí omyl nebo že osoba uvede někoho v omyl, využije něčího omylu nebo nevědomosti. Často se jedná o hospodářskou trestnou činnost, která je zkreslena podvodem, manipulací nebo narušením hospodářských faktů nebo informací za podpory a následného prospěchu veřejných činitelů. Nejtěžší formu korupce představuje *vydírání*, činnost, jejímž cílem je získání finančních prostředků nebo jiných zdrojů pod nátlakem, pohrůzkou nebo použitím násilí. (Anja Rohwer, 2009).

U typologie korupce se setkáváme s více možnými členěními. Pro účel diplomové práce se bude v následujícím textu zabývat typologií korupce podle pojetí Transparency International a Světové banky.

2.2.1 Typy korupce podle Transparency International

Transparency International dělí korupci na dva základní typy. První typ představuje *malá (bagatelní) korupce*, lze ji spojit s každodenním životem. Většinou se jedná o drobné úplatky, které lidem usnadňují život nebo získávají určité drobné výhody. Jedná se o uplácení nižších úředníků, záměrně nepřehledná regulace, zneužívání pravomocí, nedodržování předepsaných pravidel, atd. Tato forma korupce

není považována za nebezpečnou, ovšem četnost výskytu je velmi vysoká a může v souhrnu napáchat větší škody než organizovaná korupce. Malá korupce se často objevuje v rozvojových zemích, kde tento „přivýdělek“ zvedá životní úroveň rozvětvené rodiny. K druhému typu řadíme velkou (*organizovanou*) *korupci* přinášející vysoké zisky. Nese s sebou velké ekonomické i morální dopady na společnost. Její odhalení je těžší, z důvodu promyšlené strategie a sítě kontaktů podplácených i podplácujících osob. Velmi nebezpečnou se tato forma korupce stává při průniku do politiky. Soukromé zájmy několika subjektů mohou ovlivňovat hospodářskou politiku celé země. (Volejníková, 2007, s. 22–23).

Tabulka č. 1: Typologie korupce ve veřejné správě

Malá administrativní korupce	Podplácení úředníků.
	Nepřehledná regulace, zatemňování pravidel, špatná organizace.
	Zneužívání pravomocí plynoucích z dozorové činnosti veřejné správy.
Velká korupce (zneužívání veřejných zdrojů)	Zpronevěra veřejných zdrojů.
	Nehospodárné využívání veřejných zdrojů.
	Soukromý prospěch z privatizace.
	Zneužívání úřední moci při udělování veřejných zakázek.
	Nepotismus, klientelismus, prodej pozic.

Zdroj: VOLEJNÍKOVÁ (2007, s. 24)

2.2.2 Korupce podle Světové banky

Světová banka se zaměřuje na poněkud odlišné dělení korupce, dělí typy korupce v závislosti na tom, jak jsou soukromé prostředky využívány k ovlivňování veřejných rozhodnutí, na:

- *administrativní korupci* - zahrnuje platby veřejným činitelům. Veřejně činné osoby mají za úplatu změnit výsledek jednání, ale neohrožit plnění předem stanovených norem,
- *vlivovou korupci* – představuje jednání, které ovlivňuje samotnou tvorbu pravidel (velké mezinárodní firmy, lobby),
- *korupci sloužící k ovládnutí státu* - ovlivňuje tvorbu základních státních norem (zákonů, regulace). (Světová banka, 2007).

2.3 Stádia korupce

Podle míry pronikání korupce do společnosti určujeme 3 stádia:

- **Stádium náhodné korupce**, kdy ještě nedochází ke vzniku a ustálení korupčních norem. Dobrá pověst je stále preferována před krátkodobým finančním ziskem. Riziko odhalení korupce je vysoké, především díky dobře fungujícím kontrolním mechanismům. Odhalení korupčního jednání se jeví jako mnohem pravděpodobnější a riziko ztráty dobré pověsti roste.
- **stádium systematické korupce** - jedná se o období systematické, organizované a opakující se korupce. Systematická korupce ve většině případů přináší vysoké zisky. Aktéry jsou podnikatelé, politici nebo vysoce postavení státní úředníci, kteří mají přehled o situaci ve vládních agenturách a vědí, jak příležitosti legálně i nelegálně využít. Tyto praktiky přímo narušují právní řád, ale pokud jsou odstraněni aktéři, dochází i k odstranění korupce. Stádium systematické korupce se vyznačuje reformními snahami o nápravu, nejedná se ovšem o nápravy systémové, ale spíše o politické tahy sloužící ke zklidnění napjaté situace. Z tohoto stádia lze vyčlenit dvě kategorie. Jako první uvádíme *stádium spontánně regulované korupce*, které nastává v případě selhání kontrolních mechanismů. Korupce přestává být výjimečnou, postupně nabývá na pravidelnosti. Nakažlivost tohoto vzorce chování způsobuje, že se korupčními normami řídí stále více osob. Ke druhému stadiu řadíme *stádium organizované korupce*, které představuje proces spontánního šíření korupce. Zisk z nelegálního chování závisí na samotném korupčním jednání a jeho okolnostech. Stoupá konkurence mezi aktéry korupce, což vede k větší institucionalizaci (korupce se mění v organizovaný zločin, vydírání, atd.). Vznikají organizované korupční řetězce s organizovanou dělbou práce, které sahají na vysoká místa státní správy nebo politiky s klientskými vztahy mezi aktéry.
- **stádium systémové korupce**, které lze chápat jako nevyšší stupeň pronikání korupčního jednání do společnosti. Korupce je všudypřítomná, systémová, srostlá s ekonomickými i politickými institucemi. Vyskytuje se tam, kde jsou mzdy ve veřejném sektoru nižší než životní náklady. Systémová korupce se vyznačuje účastí aktérů ze všech úrovní státní správy. Politici nejsou nuceni s korupcí bojovat. Reformní strategie nejsou časté a vysoké politické náklady,

stejně jako neochota byrokracie, podporují udržení tohoto stavu. (Dančák, 2006).

2.4 Příčiny vzniku korupce

Mezi základní příčiny vzniku a následného fungování korupce lze považovat touhu po materiálních statcích, penězích, úspěchu, kariéře nebo moci. Tato touha se spojuje s výkonem politické či společenské funkce. To však neznamená, že je míra korupce ve všech zemích stejná. Míra korupce je ovlivňována korupčním klimatem a kulturou společnosti. Obecně nalezneme vysokou míru korupce v rozvojových zemích Afriky nebo Asie. Naopak nízkou mírou korupce se vyznačují severské země.

Mezi faktory napomáhající vytvářet korupční klima řadíme:

- nedostatek transparentnosti,
 - nedostatek veřejné kontroly,
 - nepřehledná a složitá pravidla a mocenský monopol,
 - nekontrolovaná diskrece na straně veřejných činitelů,
 - široké rozhodovací pravomoci v rukou jednotlivců,
 - asymetričnosti právního, administrativního, ekonomického a politického systému,
 - monopolizující efekty,
 - korupční tradice,
 - nefunkční nebo zkorumpovaný systém kontroly, který není dostatečnou hrozbou subjektům korupčního vztahu,
 - nedostatečný systém sankcí, který vede ke skutečnosti, že se uplácet vyplatí.
- (Chmelík, 2003, s. 21–22).

2.5 Negativní důsledky korupce

Negativní důsledky a náklady vzniklé korupcí lze velmi těžce vyčíslit. Náklady korupce lze rozdělit na:

- *přímé*, které daný subjekt ovlivňují přímo (společnost usvědčená z poskytování úplatků nebo jiné formy korupčního jednání již velmi těžce získává důvěru a nové kontrakty)

- *nepřímé*, které daný subjekt nebo společnost ovlivňují v delším časovém horizontu (např.: zhoršení životního prostředí v důsledku korupce).

Vzniklé náklady v důsledku korupce je nucen nést třetí subjekt, poškozený. Jedná se o daňové poplatníky, komunitu, spotřebitele, atd., kteří jsou nuceni nést náklady v podobě vyšších daní, nižší efektivity z realizace veřejných zakázek, vyšších cen a horší kvality vyrobených statků nebo horšího životního prostředí.

Můžeme pouze určit oblasti, které jsou korupčním jednáním nejčastěji zasaženy a musí nést následky tohoto jevu. Jedná se především o ekonomickou, společenskou a politickou oblast.

2.5.1 Ekonomické důsledky korupce

Mezi hlavní důsledky ekonomické korupce můžeme zařadit především **růst cen zboží a služeb**, které nepřímo vedou k podpoře importu méně kvalitních výrobků a dále ke **snížování kvality zboží a služeb na trhu**. Výrobky a investice jsou vybírány spíše podle ceny než podle své úrovně. Další důsledek představuje **neefektivní rozdělování**, které zapříčiňuje:

- *zhoršení prostředí v podnikatelském sektoru*, veřejné zakázky získávají firmy méně kvalitní, které mohou nabídnout vyšší úplatek.
- *snížení kvality zboží a neefektivita trhu* - zátěž úplatku se následně projeví v celkové ceně hotového díla. Rostou ceny v důsledku vyšších nákladů na získání zakázky, v ceně zboží musí být zahrnut i počáteční úplatek. V konkurenčním prostředí upřednostňuje většina zákazníků firmy, které udrží nízké ceny, ale na úkor kvality výrobku nebo služby. Následkem toho roste méně kvalitních společností schopných poskytnout úplatek.
- *prodloužení administrativních procesů*, především proto, že občané (stejně jako úředníci) věnují stále více času získání kontaktů, které by jim v budoucnosti poskytly přínos.
- *snížení produktivity práce*, ke kterému dochází v důsledku snahy úředníků i občanů k získání kontaktů nebo úplatku.
- *růst veřejných výdajů* – hovoříme o růstu výdajů na protikorupční politiku, platy policistů vyšetřujících korupční kauzy, platy úředníků, atd.
- *dopad na HDP* – růst cen vede ke snížení investic, snížení poptávky, atd.

- *zhoršená dosažitelnost ekonomických a politických cílů* vytyčených vládou.
- *zhoršení pověsti země*, snížení ratingu země a následně snížení přílivu investic.

2.5.2 Politické důsledky korupce

Důsledky korupce v politické oblasti jsou hůře měřitelné než v oblasti ekonomie. Jakákoliv politická rozhodnutí dopadají na společnost s většími nebo menšími zpožděními, z tohoto důvodu je lze obtížně měřit.

Z krátkodobého hlediska vedou politické důsledky korupce ke snížení důvěryhodnosti daného politika. V dlouhodobém horizontu může být důsledkem zvyšující se míry korupce snížení důvěry politických stran a vlády. Což může znamenat signál pro snížení důvěryhodnost celého politického systému země.

2.5.3 Společenské důsledky korupce

Zvýšení míry korupce může vést ve společnosti ke zvýšení úsilí odstranit korupci a tendenci k tvrdým trestům v případě odhalení. Nebo naopak k přesvědčení, že korupční jednání tvoří nejlepší a nejrychlejší cestu k úspěchu. Obě varianty ovšem vedou k budování skrytých sítí, ze kterých mají jejich účastníci zisk.

3. KOMPARACE VYBRANÝCH UKAZATELŮ V JEDNOTLIVÝCH ZEMÍCH

V následující kapitole se autorka bude zabývat komparací vybraných indexů korupce ve vybraných zemích z hlediska času. Pro srovnání si autorka zvolila indexy Transparency International, a to z důvodu jejich vypovídající hodnoty a dobré dostupnosti dat. Pro další srovnání jsou zvoleny indexy konstruované Světovou bankou, Světovým ekonomickým fórem a jinými organizacemi, za účelem celkové analýzy míry korupce v pobaltských zemích.

3.1. Způsoby měření korupce

Korupce představuje jeden z největších problémů dnešní doby, především v rozvojových a rozvíjejících se zemích, kde je malá administrativní korupce součástí každodenního života. Zvyšující se míru korupce zaznamenáváme také v posledních letech ve vyspělých zemích západní Evropy a Severní Ameriky. Zde se jedná především o zvyšující se míru politické korupce.

Pro možnost efektivního boje je nutné odhalit příčiny a oblasti se zvýšenou mírou výskytu korupce. Je nezbytné pro každý druh korupce zvolit takové metody, které by umožnily mezinárodní, víceleté nebo mezioborové srovnání. Různé druhy způsobu měření korupce pomáhají lépe pochopit za jakých podmínek korupce vzniká, pomáhají ji uchopit a lépe odhalit, aby se zamezilo důsledkům, jež s sebou přináší.

Využití statistických údajů, tzv. „tvrdých dat“ (statistik policejních hlášení, soudních případů spojených s korupcí, mediálních zpráv o korupci, atd.) není optimální pro měření míry korupce. Statistiky znázorňující množství policejních hlášení vypovídají pouze o množství odhalených trestných činů. Stejně jako statistiky řešených soudních případů souvisejících s korupcí vypovídají o kvalitě soudního systému. Tyto statistiky vypovídají spíše o kvalitě boje proti korupci než o míře korupce. Jako další možnost analýzy tvrdých dat jmenujme množství zveřejněných korupčních zpráv ve sdělovacích prostředcích. Analýzu tisku je možno použít k účelům dokumentace konkrétních korupčních kauz. Tato měření vypovídají spíše o míře kvality médií. Zda

sdělovací prostředky upřednostňují ve svém zpravodajství zveřejnění nestandardního chování. Vyšší množství korupčních případů v médiích může být způsobeno konkrétní situací (probíhajícími reformami, přijetím kontroverzního zákona, nedostatkem jiných zajímavých událostí). Analýzu tisku nelze použít jako seriózní zdroj dat.

Jinou možnost představuje využití tzv. „měkkých dat“, která se zakládají na socioekonomických průzkumech. Tyto výstupy jsou dále kvantifikovány do podoby indexů, jež vyhovují lépe pro účely srovnání a v následující kapitole budou využity při srovnání míry korupce v Estonsku, Lotyšsku a Litvě. (Volejníková, 2007).

Socioekonomické průzkumy můžeme rozdělit na kvantitativní a kvalitativní. *Kvalitativní metody* vycházejí ze sociologických průzkumů. Jako jejich výsledek můžeme pokládat například tvrzení, že 18 % dotázaných považuje zdravotnictví za rozhodně zkorumpované, 38 % za spíše zkorumpované, 24 % za spíše nezkorumpované, 5 % za rozhodně nezkorumpované a 15 % dotázaných nemá názor. U tohoto druhu průzkumu nelze hovořit o kvantitativní metodě, protože výsledkem není číselný údaj, ale kvalitativní tvrzení. *Kvantitativní metody* převádějí výsledky kvalitativních průzkumů do podoby indexů, které lze za určitých okolností mezinárodně a meziročně srovnávat. V případě kvantitativní metody „rozhodně zkorumpované“ přisoudíme hodnotu 1, „spíše zkorumpované“ hodnotu 0,67, „spíše nezkorumpované“ 0,33 a odpovědi „rozhodně nezkorumpované“ 0. Skupinu respondentů „nemající názor“ je nutné vyloučit a zároveň přepočítat procenta tak, aby celkový součet tvořil 100 %. (Volejníková, 2007).

Nyní si vysvětlíme metody měření, které kvantifikují míru korupce formou indexů. Indexy pro měření míry korupce se v praxi využívají velmi často. Podle způsobu sběru a vyhodnocení dat je možné rozčlenit analýzy korupce do 4 základních skupin:

- *expertní hodnocení* – jedná se především o názory expertů dané oblasti (Mezinárodní rizika země průvodu, Světový vládní indikátor sestavovaný Světovou bankou),
- *průzkumy veřejných mínění* – zaměřují se na šetření v rámci firem, a domácností (Index plátců úplatků, Globální barometr korupce),

- *složené indexy* – tvoří analýzy, k jejichž vzniku je použito více zdrojů (Growth Competitiveness Index, který sestavuje Světové ekonomické fórum),
- *využití objektivních dat* – odhady rozsahu korupce. (Volejníková, 2007).

Je evidentní, že existuje velké množství sestavovaných indexů od mezinárodních organizací zabývajících se bojem proti korupci. Existuje mnoho forem korupce, a proto komplexně nelze měřit pouze jedním ukazatelem. K tomuto účelu využíváme těchto ukazatelů korupce, přičemž z uskutečněných průzkumů skládáme index s vypovídající hodnotou. Průzkumy využívají odlišné soubory otázek, které jsou kladeny respondentům. Soubory otázek každoročně procházejí revizí, v rámci níž mohou být měněny, aby lépe vyhovovaly pozdější analýze, případně srovnání.

Indexy představují nejčastěji publikovanou formu informující o výši korupce. Mezi nesporné výhody indexů patří přehlednost a rychlé srovnání vybraných zemí. Proto bude následující kapitola zaměřena na představení nejznámějších indexů Transparency International, Světové banky, Světového ekonomického fóra a dalších institucí.

Podle způsobu sestavování indexů rozlišujeme:

- *Jedinečné indexy* – jsou odvozeny z dat získaných zvláštním průzkumem, sledujícím pouze určitý účel. Jedná se o indexy vytvářené pouze z jednoho socioekonomického průzkumu.
- *Kompozitní indexy* – jsou tvořeny z několika již existujících průzkumů. Výhoda kompozitních indexů spočívá v tom, že zahrnují více informací snižujících jednostrannost výsledků a ovlivnění budoucího srovnávání. Mezi negativní stránku kompozitních indexů patří nesourodá vstupní data z několika socioekonomických průzkumů, které ztěžují nebo neumožňují víceleté srovnání. (Volejníková, 2007).

3.1.1 Expertní hodnocení

Tento metodický přístup se zabývá studiem a analýzou názorů, které reprezentují experti. Experti mohou být ratingové agentury, vrcholoví manažeři působící v různých oborech ekonomiky, konzultanti mezinárodních organizací či zahraničních investorů, atd. Jejich pohled je velmi důležitý, často objektivnější než pohled veřejnosti. Korupce (a s ní spojené náklady) představují pro „experty“ důležitý

faktor každodenního pracovního života. Setkávají se s různými formami korupčního jednání a mohou identifikovat nejzávažnější problémy. Odborníci (experti) disponují množstvím pracovních kontaktů a dostatkem informací pro mezinárodní srovnání, jsou schopni lépe odhadnout míru korupce.

Pod pojmem expertní hodnocení máme na mysli analýzy, které nejčastěji vyjadřují míru ekonomického, politického a finančního rizika dané ekonomiky pro potřeby zahraničních investorů. (Volejníková, 2006, s. 29).

3.1.2 Průzkumy veřejného mínění

Jedná se o druh sociologického výzkumu, který si klade za cíl zjistit rozložení názorů v populaci nebo v konkrétní části společnosti. Provádí jej zejména specializované agentury, a to tak, že vyškolený pracovník agentury pokládá vybraným respondentům otázky. Spolehlivost průzkumu závisí na výběru respondentů. Buď se jedná o náhodné osoby na ulici, nebo o reprezentativní vzorek tazatelů, který má pro budoucí zpracování průzkumu lepší vypovídající hodnotu. Reprezentativní vzorek tazatelů také umožňuje s průzkumem dále pracovat, porovnávat jej, zařadit do souboru dalších podobných průzkumů, z nichž jsou v budoucnu sestaveny nejrůznější indexy. (Volejníková, 2006, s. 32).

3.1.3 Složené indexy

Jedná se o indexy sestavované z více sloupců, přičemž na pořadí sloupců záleží. Tyto ukazatele mají vyšší vypovídající hodnotu, protože současně mohou srovnávat více oblastí. Čtenář si dokáže z předložených dat utvořit „lepší obrázek“ o daném problému. Jako příklad těchto indexů v oblasti měření míry korupce uveďme *Globální barometr korupce*, který měří míru korupce ve více oblastech národní ekonomiky. Z ukazatele lze vyčíst jak celkovou míru korupce, tak korupci v jednotlivých oblastech ekonomik. (Volejníková, 2006, s. 38).

3.1.4 Využití objektivních dat

Objektivní data tvoří nepostradatelnou součást fungování každé ekonomiky. Tato data získáváme ze statistik. V oblasti měření míry korupce je možné hovořit o objektivních datech a statistikách, odhalených případech korupce, počtu vyšetřovaných případů, soudních kauz, počtu mediálně zveřejněných případů korupce, atd. Tato data ale neposkytují přesný obrázek o míře korupce v dané zemi. Vypovídají

pouze o schopnostech odhalovat korupci příslušnými státními orgány. Množství mediáně zveřejněných korupčních činů může negativně ovlivnit mínění obyvatelstva. Lidé mohou mít pocit, že je země příliš zkorumpovaná. Naopak pokud média nezveřejňují korupci, mohou mít obyvatelé pocit, že korupce představuje podřadný problém. (Volejníková, 2006, s. 52).

3.2. Indexy zabývající se korupcí a jejich analýza

V této kapitole jsou představeny a analyzovány některé ukazatele měřící míru korupce. Jde především o indexy vyvinuté organizací Transparency International, a to:

- *index vnímání korupce,*
- *globální barometr korupce a*
- *index plátců úplatků.*

3.2.1 Index vnímání korupce (Corruption Perception Index - CPI)

Index vnímání korupce je sestavován mezinárodní organizací Transparency International (2009). Jedná se o jeden z nejznámějších indexů měření korupce, a to především proto, že zachycuje aktuální pohled na problematiku korupce. K jeho dalším výhodám patří přehlednost. Pro tyto vlastnosti je CPI často používán sdělovacími prostředky, které se často zaměřují na pouhé srovnání žebříčku zemí, namísto bodového hodnocení, které nabízí přesnější posouzení situace.

Index řadí země podle stupně vnímání existence korupce mezi úředníky státní správy a politiky. Jedná se o složený index, vycházející z výsledků průzkumů zaměřených na měření korupce odborníků (rezidentů i zahraničních odborníků) a představitelů podnikatelské sféry. Průzkumy zajišťují nezávislé a uznávané instituce. Otázky souvisejí se zneužíváním pravomocí veřejných činitelů k získání osobních výhod, uplácení veřejných činitelů, uplácení při zadávání veřejných zakázek nebo zneužívání veřejných prostředků. Dotazy jsou také zaměřeny na dopady a účinnost protikorupčních opatření ve veřejném sektoru.

Měření korupce se v některých zemích opírá o empirická data (porovnání výše zaplacených úplatků). Ovšem často „tvrdá data“ neodhalují míru korupce, ale hovoří o kvalitě systému v úspěšnosti odhalování tohoto jevu (např. porovnání počtu trestných

činů korupce vypovídá o kvalitě policie a soudů). Země mohou být zařazeny do indexu vnímání korupce, pokud jsou k dispozici nejméně 3 spolehlivé zdroje údajů týkajících se korupce. Zařazení země do žebříčku závisí pouze na dostupnosti potřebných údajů. Jedná se o průzkumy např. Světového ekonomického fóra, Světové banky, Global Insight, nebo Freedom House.

Jak už bylo řečeno, CPI hodnotí aktuální situaci v dané zemi a vzhledem k metodě svého sestavování není vhodný k dlouhodobému srovnání, v případě pořadí srovnávaných zemí. Počet zemí zařazených do indexu CPI se v každém roce mění, také otázky, které jsou v průzkumech pokládány, se v čase upravují. Srovnávat je možné pouze hodnoty, které země dosáhla, další nutnost představuje podrobná analýza výsledků jednotlivých průzkumů a posouzení příčin, které vedly k hodnocení v CPI.

V následujícím textu jsou doplněny hodnoty CPI v letech 1998–2011 pro všechny tři sledované země. Časovou řadu let 1998–2011 jsme zvolili z důvodu vzniku Indexu vnímání korupce v roce 1998. Od roku 1999 byly do sledování zahrnuty také všechny tři pobaltské země. Rokem 2011 časová řada končí, protože data z roku 2012 nebyla ještě k dispozici.

Hodnocení míry korupce probíhá na stupnici 0–10, přičemž deset bodů označuje zemi téměř bez korupce, 0 znamená vysokou míru korupce.

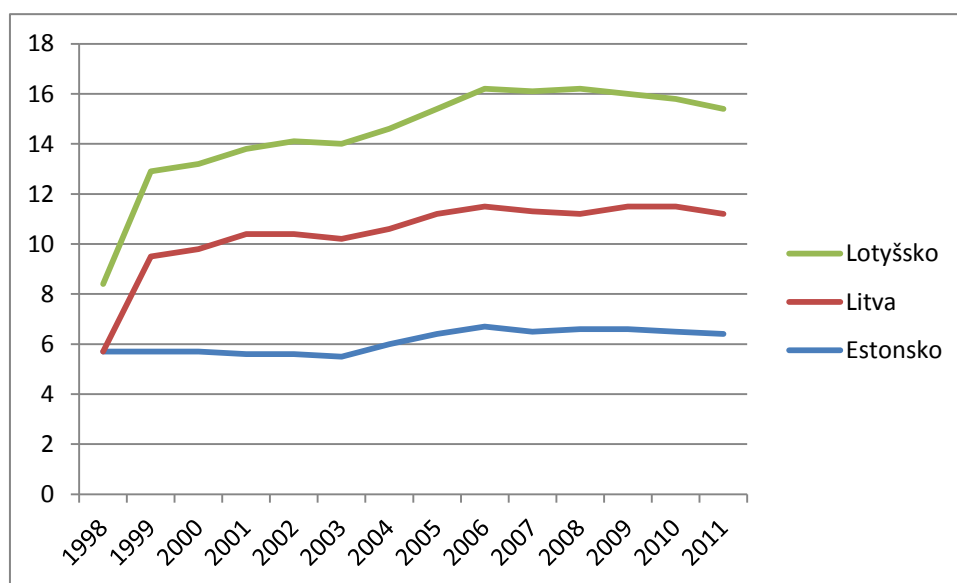
Z hodnot uvedených v tabulce č.1 je patrné srovnání zemí. Nejlépe je hodnoceno Estonsko, kde míra korupce dosahuje nejnižších hodnot. Druhé místo dlouhodobě obsazuje Litva a nejhorší výsledky vykazuje Lotyšsko. Z uvedených lze také vyčíst, jak ekonomická krize posledních let zhoršila zlepšující se korupční klima v daných zemích. Pobaltské země byly ekonomickou krizí zasaženy výrazněji, a to zejména z důvodu velké otevřenosti těchto ekonomik, závislých na vývoji zemí Evropské unie. Všechny tři země bojují s ekonomickou krizí, snížily veřejné výdaje (včetně platů státních zaměstnanců) a zvýšily daně. Z těchto důvodů došlo ke snížení výdajů na politiku boje proti korupci a tato skutečnost se negativně odrazila ve zhoršených výsledcích ukazatele CPI. Pro přehlednost uváděných dat je doplněn graf č. 1.

Tabulka č. 2: Index vnímání korupce v pobaltských zemích v letech 1998–2011

	Estonsko	Litva	Lotyšsko
2011	6,4	4,8	4,2
2010	6,5	5	4,3
2009	6,6	4,9	4,5
2008	6,6	4,6	5
2007	6,5	4,8	4,8
2006	6,7	4,8	4,7
2005	6,4	4,8	4,2
2004	6,0	4,6	4,0
2003	5,5	4,7	3,8
2002	5,6	4,8	3,7
2001	5,6	4,8	3,4
2000	5,7	4,1	3,4
1999	5,7	3,8	3,4
1998	5,7	-	2,7

Zdroj: Transparency International, vlastní úprava.

Graf č. 1: Index vnímání korupce v pobaltských zemích v letech 1998–2011

Zdroj: Transparency International, vlastní úprava.

V Estonsku je patrná činnost orgánů činných v trestním řízení, jelikož zaznamenávají v posledních letech vzrůstající počet odhalených trestných činů spojených s korupcí. Přesto považujeme tuto snahu za nedostatečnou. Činnost trestních orgánů je zaměřena na následky, nikoliv na příčiny korupčního jednání. Hlavní problém Estonska v boji s korupcí tkví v neochotě zákonodárců ke změnám v organizaci

politické scény a v neochotě vládních úřadů snížit míru politické korupce. Tyto skutečnosti v současné době představují největší problém. Dle Baltských listů (2011) by mělo dojít ke zlepšení míry korupce, a to na základě cílů protikorupční politiky, která se zaměřuje především na boj s tzv. „malou korupcí“. Na vysokých politických postech by mělo být dosaženo zlepšení v systémových opatření proti korupci. (Transparency International, 2011).

Ekonomická recese v Lotyšsku a následná krize, která tvrdě zasáhla malé baltské ekonomiky, vedla k zeshíhlení jejich rozpočtů a promítla se výrazným snížením finančních prostředků určených k boji proti korupci. Situace se okamžitě odrazila také v indexu vnímání korupce, kdy Lotyšsko v posledních letech ztrácí tvrdě vybojované pozice a v celosvětovém měřítku se propadá. Pozici této malé ekonomiky také ohrožuje série korupčních skandálů veřejně činných osob, kterých si agentury zabývající se korupcí nemohli nevšimnout. Tato skutečnost také zapříčinila neměnicí se hodnocení v letech 1999–2001. Lotyšsko se ještě potýká s velkým problémem, a to podplácením zaměstnanců státní správy, především zaměstnanců celníků a státní hraniční policie. K omezení korupce na celnících byly v r. 2001 nainstalovány kamery monitorující průběh celních kontrol. (Transparency International, 2011).

Litva v posledních dvaceti letech zavedla výrazné změny státní správy. Došlo ke změně systému zadávání veřejných zakázek, bylo provedeno několik protikorupčních programů. Litva se stala členem řady mezinárodních organizací, které se zabývají bojem proti korupci. K výrazné změně došlo v letech 1997–1998, kdy vznikala nezávislá protikorupční agentura. Za významný považujeme také rok 2002, protože byly přijaty přísnější zákony týkající se boje s korupcí, což se výrazně odrazilo ve výsledcích CPI indexu, jak vidíme v grafu č.1. Zlepšení bylo také dosaženo vzhledem k blížícímu se vstupu Litvy do EU. Snížení míry korupce tvořilo jednu z mnoha podmínek budoucího vstupu. V následujících letech se úroveň korupce v Litvě ustálila a dosahovala podobných hodnot. (Transparency International, 2011).

Pobaltské země si zachovávají určitou specifičnost. Jedná se o malé republiky, které byly dlouhá léta součástí sovětského bloku. S touto skutečností se vypořádávají dodnes. Patří k plnohodnotným členům Evropské unie, bojují s ekonomickou krizí

a nebojí se nepopulárního „utahování opasků“. Jejich boj s korupcí je hnán touhou po lepší životní úrovni a touhou stát se součástí svobodné Evropy.

3.2.2 Globální barometr korupce (Global Corruption Barometr – GBK)

Dle Transparency International (2011) se jedná o celosvětový průzkum názorů a zkušeností veřejnosti s korupcí. Tento indikátor poskytuje informace o tom, jak korupce ovlivňuje život jednotlivců, jak lidé vnímají snahy národních vlád bojovat s korupcí. Průzkum se také zaměřuje na konkrétní zkušenosti dotazovaných s korupcí v průběhu minulého roku. Respondentům jsou jednak pokládány všeobecné otázky týkající se vnímání korupce, jednak otázky zjišťující, pojednávající o tom, které sektory jsou v jednotlivých zemích vnímány jako nejvíce zasažené korupcí.

Tento index byl poprvé použit neziskovou organizací Transparency International v roce 2003. Otázky, které se v GBK opakují, umožňují meziroční srovnání. Index také umožňuje pozorování trendů a posouzení změn ve vnímání společnosti ohledně korupce.

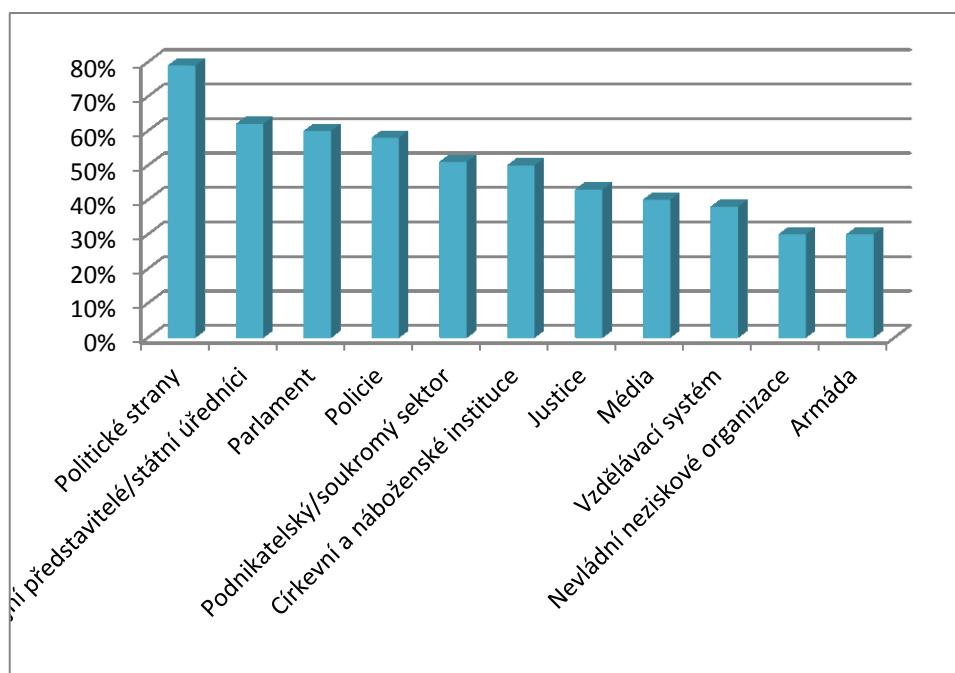
Z průzkumu globálního barometru korupce z roku 2010 vyplývá, že veřejnost vnímá jako nejvíce postižené korupcí politickou scénu, policii a soukromí sektor, což znázorňuje následující tabulka č. 3.

Tabulka č.3: Celosvětově korupcí nejvíce postižené sektory a instituce

Instituce nebo sektor	Procento respondentů označujících danou instituci nebo sektor za zkorumpovanou
Politické strany	79 %
Veřejní představitelé/státní úředníci	62 %
Parlament	60 %
Policie	58 %
Podnikatelský/soukromý sektor	51 %
Církevní a náboženské instituce	50 %
Justice	43 %
Média	40 %
Vzdělávací systém	38 %
Nevládní neziskové organizace	30 %
Armáda	30 %

Zdroj: Barometr Report, vlastní úprava.

Graf č. 2: Celosvětově korupcí nejvíce postižené sektory a instituce

Zdroj: Barometr Report, vlastní úprava.

Porovnání těchto tří srovnávaných zemí z hlediska globálního barometru korupce nepokládáme za nejvhodnější. Všechny tři země (Estonsko, Lotyšsko, Litva) byly do srovnání zařazeny pouze jednou, a to v roce 2004. V roce 2006 a 2008 bylo zařazenou zemí pouze Lotyšsko a v roce 2010 Lotyšsko a Litva. Z tohoto důvodu jsme do následující tabulky č. 4 zařadili data z roku 2004, která nejlépe vyhovují srovnání.

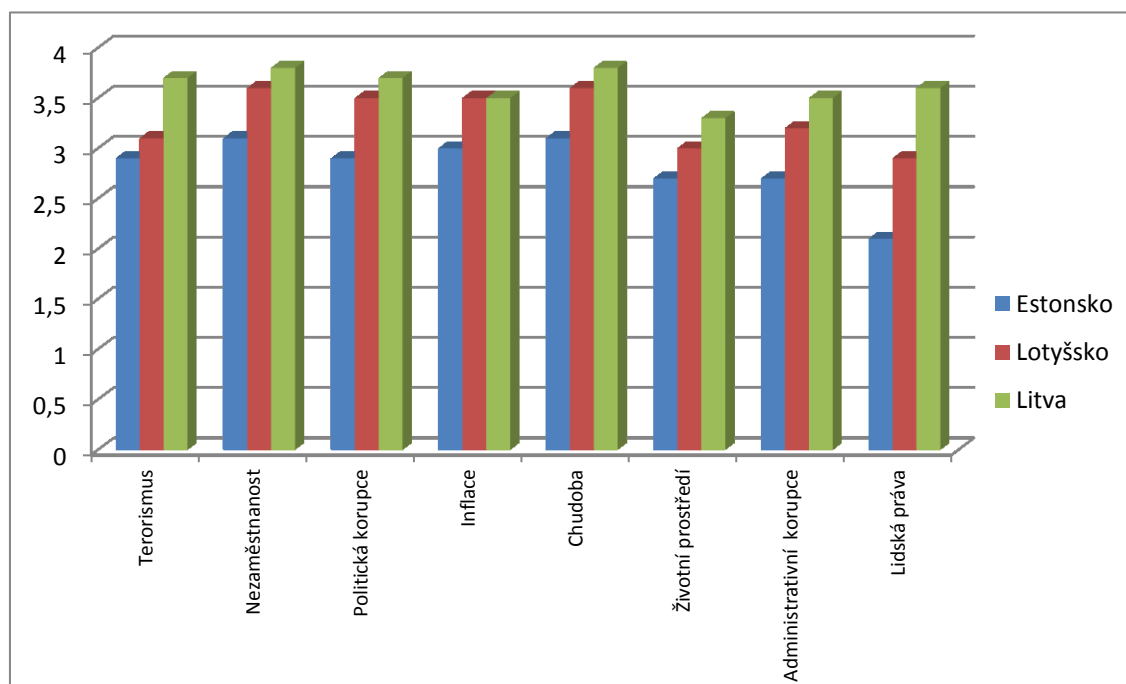
V roce 2004 bylo do průzkumů TI zapojeno 50 000 tazatelů z 64 zemí. Více než 50 % dotázaných z pobaltských zemí se domnívalo, že politická korupce představuje velký problém v každodenním životě. Výhled respondentů do budoucnosti se jevil jako lehce pesimistický. Dotázaní se domnívali, že míra korupce zůstane stejná jako v minulém období. Více než 30 % (32 ze 100) dotázaných obyvatel Litvy přiznalo, že oni nebo jejich rodinní příslušníci dali někomu za posledních 12 měsíců úplatek, což je nevyšší podíl z porovnávaných zemí. V Lotyšsku poskytlo úplatek 18 % z dotazovaných a v Estonsku pouhých 6 ze 100. Dotázaní se shodli na tom, že korupce představuje větší problém ve veřejném sektoru než v soukromém. Stejně tak se respondenti všech tří zemí shledávají jako větší problém nezaměstnanost než politickou korupci, přičemž vysoké míře inflace přikládají větší význam než malé administrativní korupci. (Barometr Report, 2004).

Tabulka č. 4: Národní společenská otázka – Co je největším problémem?, rok 2004
(1 – není problém, 4 – je velkým problémem)

	Terorismus a násilí	Nezaměstnanost	Velká politická korupce	Vysoká míra inflace	Chudoba	Životní prostředí	Malá administrativní korupce	Porušování lidských práv
Estonsko	2,9	3,1	2,9	3,0	3,1	2,7	2,7	2,1
Lotyšsko	3,1	3,6	3,5	3,5	3,6	3,0	3,2	2,9
Litva	3,7	3,8	3,7	3,5	3,8	3,3	3,5	3,6

Zdroj: Barometr Report 2004, vlastní úprava.

Graf č. 3: Národní společenská otázka – Co je největším problémem?, rok 2004
(1 – není problém, 4 – je velkým problémem)

Zdroj: Barometr Report 2004, vlastní úprava.

Za nejméně zkorumpovanou je ve všech třech zemích považována církev a náboženské spolky. I přes velmi různorodou základnu věřících (podle posledního sčítání lidu se 80 % obyvatel Lotyšska přihlásilo k nějakému druhu náboženského vyznání, zatímco v Estonsku počet věřících činí pouhých 16 %). (Barometr Report, 2004).

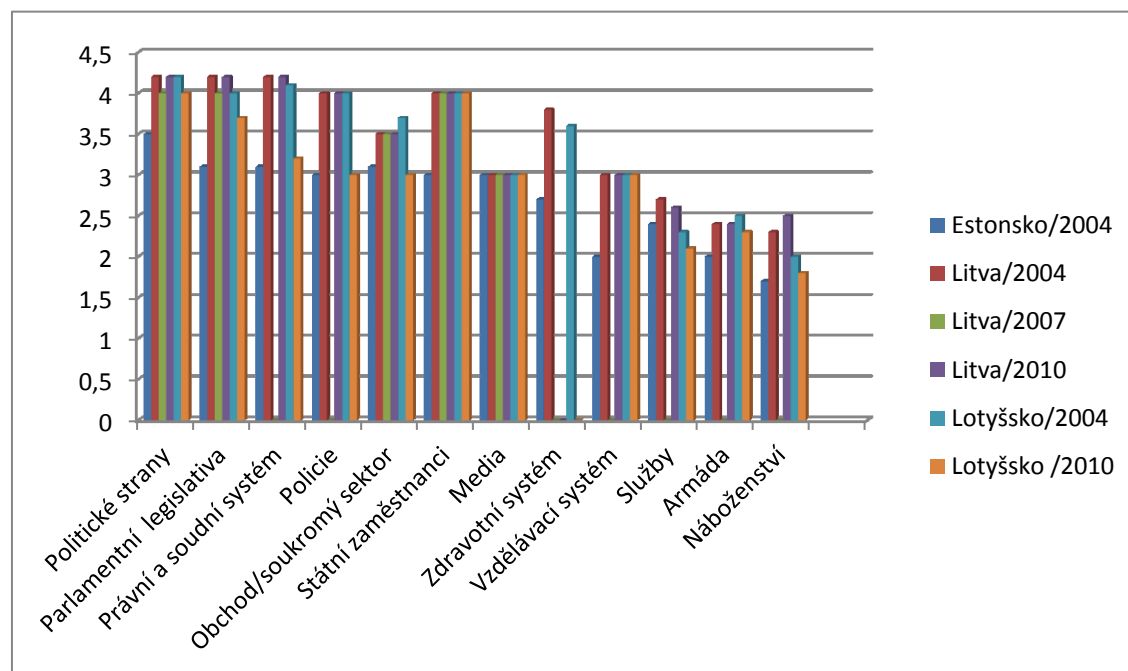
Za nejzkorumpovanější oblasti považují respondenti politické strany, parlamentní legislativu, právní a soudní systém a státní zaměstnance.

Tabulka č. 5: Sektory/instituce vnímané jako nejvíce postižené korupcí v pobaltských zemích ve vybraných letech

	Politické strany	Parlamentní legislativa	Právní a soudní systém	Policie	Obchod/soukromý sektor	Státní zaměstnanci	Media	Zdravotní systém	Vzdělávací systém	Služby	Armáda	Náboženství
Estonsko/2004	3,5	3,1	3,1	3	3,1	3	3	2,7	2	2,4	2	1,7
Litva/2004	4,2	4,2	4,2	4	3,5	4	3	3,8	3	2,7	2,4	2,3
Litva/2007	4	4	n/a	n/a	3,5	4	3	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a
Litva/2010	4,2	4,2	4,2	4	3,5	4	3	n/a	3	2,6	2,4	2,5
Lotyšsko/2004	4,2	4	4,1	4	3,7	4	3	3,6	3	2,3	2,5	2
Lotyšsko /2010	4	3,7	3,2	3	3	4	3	n/a	3	2,1	2,3	1,8

Zdroj: Barometr Report, vlastní úprava

Graf č. 4: Sektory/instituce vnímané jako nejvíce postižené korupcí v pobaltských zemích ve vybraných letech

Zdroj: Barometr Report, vlastní úprava

Estonsko učinilo v posledních letech velké pokroky v transparentnosti veřejné správy prostřednictvím e-governance. Občané využívají internet pro komunikaci s úřady, mohou podávat elektronická daňová přiznání, pravidelně kontrolovat stav vyřízení jejich žádosti, apod. Státní správa se stává pro obyvatele přívětivější, transparentnější a důvěryhodnější. Cílem estonské vlády je rozšíření e-governance na co nejvíce úkonů státní správy, (např.: zadávání veřejných zakázek). Problémem státní správy zůstává malá administrativní korupce na regionální úrovni, objevující se v každodenním styku s občanem (např. veřejná řízení a zadávání veřejných zakázek v malých místních orgánech). Je nutné posílit transparentnost na místní úrovni. I přes tato zjištění se snižuje počet respondentů udávajících, že buď, nebo někdo z jejich rodinných příslušníků poskytli úplatek.

I Estonsko se potýká s problémy v oblasti netransparentního financování politických stran, stejně jako ostatní pobaltské země. Politické strany jsou považovány za jednu z nejzkorumpovanějších oblastí ekonomiky. (Civil Society Against Corruption-Estonia, 2010).

V Lotyšsku podle respondentů patří k nejzkorumpovanějším oblastem politické strany. K částečnému zpřehlednění jejich financování přispělo přijetí zákona upravujícího financování politických stran. Jeho schválení se uskutečnilo roku 2005. V přímém důsledku došlo k zastavení zvyšujících se finančních prostředků na volební kampaně. Nově jsou stanoveny limity výdajů na tyto kampaně. Limity nestanovují političtí představitelé, ale nevládní organizace KNAB. Přesto byly v následujících volbách volební limity překročeny, což vyvolalo soudní stíhání za účasti médií. Volební limity sice nebyly dodrženy, ale veřejnost měla díky soudnímu procesu přehled o financování a zpracování volebních kampaní politických stran. Lotyšsko se v uplynulých letech potýkalo s řadou korupčních skandálů nejen politických špiček, ale i tzv. „oligarchů“ (vlivných podnikatelů). (Civil Society Against Corruption-Latvia, 2010).

Litva se nedostatečně věnuje potírání soukromé korupce, podpoře a ochraně informátorů, rovněž chybí aktivní podpora svobody informací a elektronické komunikace občanů s veřejnou správou. TI nešetří kritikou veřejné správy za nedostatečné poskytování finančních prostředků pro tvorbu kvalitních analýz, kritiku

si vyžádala také malá podpora občanských sdružení a iniciativ bojujících proti korupci. Významným krokem ke zlepšení vnímání politické korupce došlo v roce 2008, kdy byly litevským parlamentem schváleny změny financování politických stran a volebních kampaní. Cílem bylo zprůhlednit finanční toky plynoucí do této oblasti. Nový zákon přinesl pozitivní výsledky a výrazně snížil množství finančních prostředků vynakládaných na volební kampaně politických stran.

Další problematickou oblast představuje korupce ve zdravotnictví a ve farmaceutickém průmyslu. Lékaři často přiznávají, že přijali úplatek od některé z farmaceutických společností, a to buď ve formě peněžité odměny, věcného daru, nebo návštěvy některé z jejich propagačních akcí v příjemném hotelu a prostředí.

Korupcí není postížen pouze veřejný sektor, ale také podnikatelská sféra. Korupce v soukromém sektoru představuje v Litvě poměrně novou zkušenost. Korupce je vnímána podnikatelským sektorem i samotným obyvatelstvem jako problém veřejné správy a politických stran. Jedná se především o nízkou životní úroveň a o malou administrativní korupci na místní úrovni, která je příznačná pro korupční klima ve společnosti. (Civil Society Against Corruption –Lithuania, 2010).

V globálním barometru korupce se v roce 2004 přiznalo více než 30 % dotázaných, že oni nebo jejich rodinní příslušníci v posledních 12 měsících zaplatili úplatek. 65 % dotázaných odpovědělo, že by poskytlo úplatek, kdyby věděli, želepší jejich situaci. Mezi litevským obyvatelstvem také panuje velmi pesimistická nálada o míře korupce, v důsledku toho převládá také negativní výhled do budoucna. Sociologové si tuto situaci vysvětlují jako neschopnost státních úředníků komunikovat s veřejností a vytvářet čisté a transparentní prostředí, rovněž kritizují zneužívání pravomocí veřejně činných osob a neschopnost soudního systému trestat odhalené případy korupce. Transparency International uvádí celých 84 % obyvatel, kteří nevěří, že uskutečněná vládní opatření zmírní korupci. Opačného názoru jsou pouze 3 % obyvatel. (Global Barometr Report, 2008).

3.2.3 Index plátců úplatků (Brabe payers index - BPI)

Dle Transparency International (1999) byl Index plátců úplatků založen v roce 1999. Index každé 2 až 3 roky pravidelně srovnává 20–30 předních exportních zemí, u nichž zjišťuje, do jaké míry jsou mezinárodní společnosti se sídlem v těchto zemích náchylné k nabízení úplatků v zahraničí.

BPI využívá výsledky průzkumu názorů, který je prováděn partnerskými institucemi Světového ekonomického fóra, jež také odpovídá za celkovou koordinaci průzkumu, jakožto i kontrolu procesu zpracování dat. Průzkum se provádí prostřednictvím osobních rozhovorů, dotazníků prostřednictvím telefonních hovorů, internetu, e-mailů. (Brabe payers index, 2008).

Bohužel ani jedna ze srovnávaných zemí nepatří mezi světové exportéry, a proto nejsou zařazeny do indexu plátců úplatků.

3.3 Ostatní indexy a jejich analýza

Dále byla vytvořena celá řada indexů, které měří ekonomickou vyspělost zemí, ekonomický růst, velikost a vyspělost vládního sektoru, apod. Tyto indexy se primárně nezabývají měřením míry korupce ve vybraných zemích. Korupce tvoří ovšem nepostradatelnou součást těchto indexů. Jedná se např. o:

- *Světový vládní indikátor* – od r. 1996 jej sestavuje Světová banka,
- *Growth Competitiveness Index* – sestavovaný Světovým ekonomickým fórem,
- *Nations in Transit index* – sestavený od roku 1997 organizací Freedom House,
- *Mezinárodní rizika země průvodu* – ukazatel každoročně sestavovaný významnými akademickými odborníky z celého světa.

3.3.1 Světový vládní indikátor (Worldwide Governance Indicators – WGI)

Tento indikátor měření korupce byl vytvořen Světovou bankou (1996). Je tvořen ze souhrnných ukazatelů, vychází ze stovek jednotlivých výzkumů velkého počtu respondentů z oblasti podnikatelského sektoru, občanské i odborné veřejnosti rozvinutých a rozvojových zemí, z řad expertů, nevládních a mezinárodních organizací.

Tento indikátor každoročně srovnává data z 213 zemí v 6 klíčových oblastech. První oblast představuje *úroveň demokracie a odpovědnosti*, která zachycuje, do jaké míry jsou občané země schopni podílet se na výběru vlády, svobodě projevu, sdružování a médiích. Druhý ukazatel – *politická stabilita a absence násilí* – zachycuje vnímání pravděpodobnosti, že vláda bude destabilizovaná, nebo svržena neústavními nebo násilnými prostředky, včetně politicky motivovaného násilí a terorismu. Třetí pilíř tvoří *efektivita vlády*, která se soustředí na vnímání kvality veřejných služeb, státní správy, kvality prováděné politiky, míry nezávislosti na politických tlacích a její důvěryhodnosti. Do čtvrté oblasti patří *kvalita regulace*, kterou je vláda schopna formulovat a realizovat pomocí právních předpisů, vláda také umožňuje rozvoj podnikání. Další součástí představuje *míra právního státu*, tedy zda funguje vymáhání smluvních závazků, majetkových práv, práce policie a soudů, stejně jako pravděpodobnost trestné činnosti a násilí. Poslední část (pro nás nejdůležitější) tvoří *kontrola korupce*, která zachycuje do jaké míry je veřejná moc vykonávána pro soukromý zisk.

Těchto šest klíčových oblastí kvality správy bylo vybráno v souladu s definicí korupce Světové banky, která korupci definuje jako: „*situaci, kdy je využita veřejná síla či moc pro soukromé výnosy*“. nověji pak jako „*využití soukromých prostředků k ovlivnění veřejných rozhodnutí*“. Korupce je následkem nízké kvality těchto faktorů. Projekt WGI definuje řízení jako tradice a instituce, které jsou vykonávány orgánem veřejné správy. To zahrnuje, jakým způsobem je vláda vybrána. Jsou sledovány schopnosti vlády efektivně formulovat a provádět politiku, státní správy, posuzovat aktivity vlády mezi občany a stav institucí.

Ve všech indexech jsou země kvalifikovány hodnotami v intervalu $<-2,5$ až $+2,5$. Čím vyšší hodnotu daný ukazatel představuje, tím je země vnímána lépe. Indexy jsou statistickým vyjádřením výzkumů, nelze je považovat za oficiální postoj Světové banky. (Skupina světové banky, 2005).

Pro porovnání vývoje korupce ve vybraných letech jsme zvolili období let 1996–2008, a to proto, že v roce 1996 WGI vzniká a nejnovější dostupná data pro pobaltské země pocházejí z roku 2008. WGI patří k indexům sestavovaným z velkého množství

průzkumů, z nichž se vypočítávají dílčí indexy a až následně celkový index, jehož novější data nejsou bohužel dostupná.

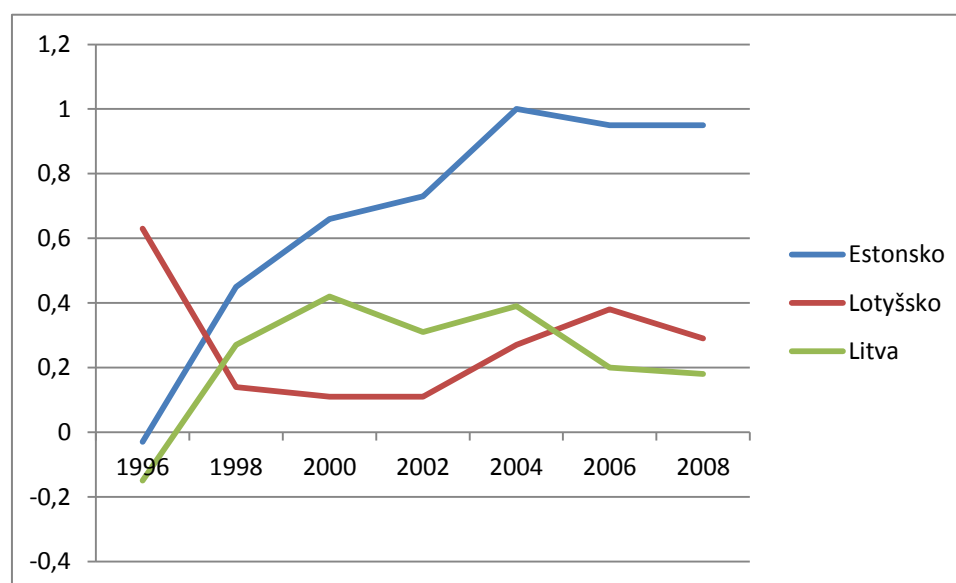
V následujícím textu jsou porovnávány výsledky pobaltských zemí pouze z pohledu dílčího ukazatele WGI, a to z pohledu Kontroly korupce (*Control of Corruption*). Tento ukazatel byl vytvořen na základních principech ukazatele CPI Transparency International.

Tabulka č. 6: Analýza Světového vládního indikátoru v pobaltských zemích v letech 1996–2008

	1996	1998	2000	2002	2004	2006	2008
Estonsko	-0,03	0,45	0,66	0,73	1	0,95	0,94
Lotyšsko	0,63	0,14	0,11	0,11	0,27	0,38	0,29
Litva	-0,15	0,27	0,42	0,31	0,39	0,2	0,18

Zdroj: ROWHER Anja, vlastní úprava.

Graf č. 5: Analýza Světového vládního indikátoru v pobaltských zemích v letech 1996–2008

Zdroj: ROWHER Anja, vlastní úprava.

Výsledky WGI v letech 1996–2010 v Estonsku ukazují, že neustále roste úroveň demokracie, efektivita vládnutí, kvalita právních předpisů i kontrola korupce. Naopak stabilita vlády dosahuje v 15 sledovaných letech podobných hodnot. Tyto výsledky jsou obrazem dlouhodobých změn, které v této zemi nastaly. Estonsko se řídí doporučeními organizace Transparency International. Snaží se o snížení administrativní zátěže, vyšší

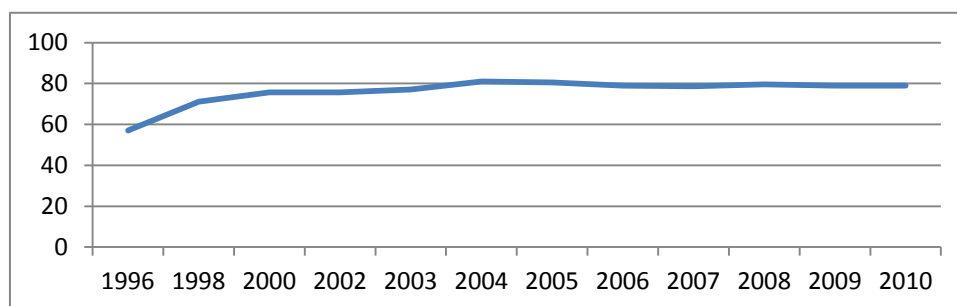
míru transparentnosti v zadávání státních zakázek, stejně jako v každodenním chodu úřadů. K této transparentnosti výrazně přispěla modernizace počítačových sítí. Téměř každý úřední úkol lze realizovat přes internetovou síť. Žadatel si také může kontrolovat, jak žádost postupuje, kdo ji vyřizuje, vysvětlení způsobu řešení, atd. Z grafu je patrné, že nejvíce se zlepšila kontrola korupce v prvních sledovaných letech a v letech před vstupem do Evropské unie. Léta ekonomické prosperity Estonsko využilo k budování kvalitní počítačové sítě přístupné každému. (World wide Governance Indicators).

Tabulka č. 7: Kontrola korupce v Estonsku v letech 1996–2010

1996	1998	2000	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
57,1	71,2	75,6	75,6	77,1	81	80,5	79	78,6	79,6	78,9	78,9

Zdroj: Skupina světové banky, vlastní úprava.

Graf č. 6: Kontrola korupce v Estonsku v letech 1996–2010

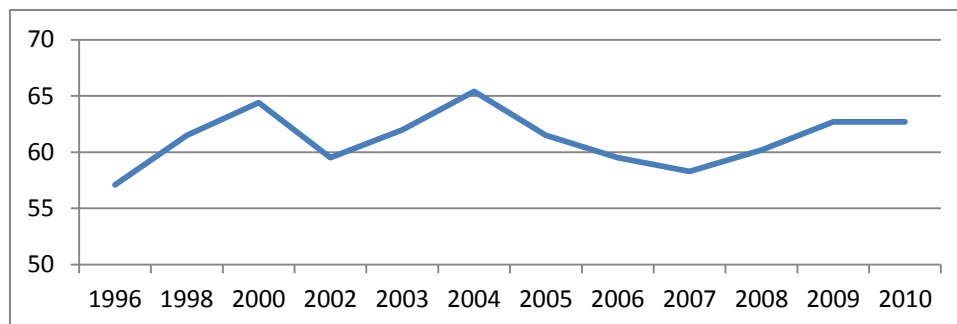
Zdroj: Skupina světové banky, vlastní úprava.

Litva zaznamenala podle WGI v letech 1996–2010 zlepšení v oblasti efektivity vládnutí, právních předpisů a kontroly korupce. Ke snížení míry korupce vedlo především velké úsilí k odhalení každého korupčního jednání a politika nulové tolerance v případě odhalení nezákonného chování. Voliči jsou velmi citliví na korupci veřejně činných osob, především po několika korupčních skandálech a změnách vládnoucích politických stran. Tato skutečnost se dlouhodobě odrazila ve zhoršujícím se hodnocení politické stability. Velká míra transparentnosti je přikládána zadávání veřejných zakázek. Naopak na místní úrovni představuje korupce stále ještě velký problém. (World wide Governance Indicators).

Tabulka č. 8: Kontrola korupce v Litvě v letech 1996–2010

1996	1998	2000	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
57,1	61,5	64,4	59,5	62	65,4	61,5	59,5	58,3	60,2	62,7	62,7

Zdroj: Skupina světové banky, vlastní úprava.

Graf č. 7: Kontrola korupce v Litvě v letech 1996–2010

Zdroj: Skupina světové banky, vlastní úprava.

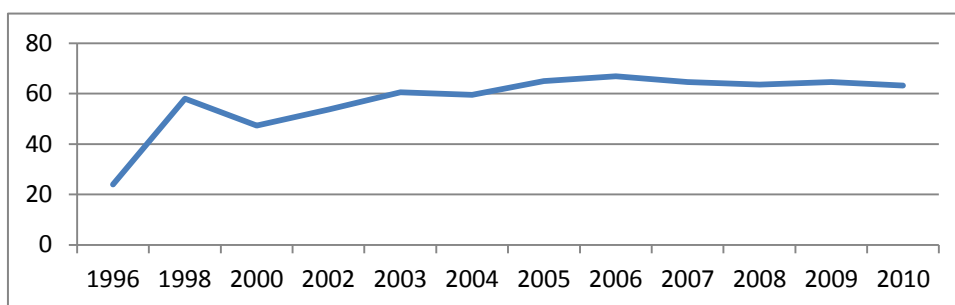
Lotyšsko dosahuje ze srovnávaných zemí nejhorších výsledků v boji s korupcí, přesto zaznamenává podle indikátoru WGI určité pokroky. Ve sledovaných letech rostla úroveň demokracie i přes velkou volatilitu politických stran. Lotyšsko je specifické velkou rychlostí zanikajících a nově vznikajících politických stran s různorodými politickými programy. V roce 2002 vznikl Úřad pro prevenci a potírání korupce, který se výrazně zasazuje o snížení míry korupce v Lotyšsku. Neobává se vyšetřovat a usvědčit z korupce nejvyšší politické představitele. V posledních letech se zaměřuje na financování politických stran. Podle WGI dosáhlo Lotyšsko zlepšení i v oblastech efektivity vlády, kvality právních předpisů a kontrole korupce. (World wide Governance Indicators).

Tabulka č. 9: Kontrola korupce v Lotyšsku v letech 1996–2010

1996	1998	2000	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
23,9	58	47,3	53,7	60,5	59,5	64,9	66,8	64,6	63,6	64,6	63,2

Zdroj: Skupina světové banky, vlastní úprava.

Graf č. 8: Kontrola korupce v Lotyšsku v letech 1996–2010

Zdroj: Skupina světové banky, vlastní úprava.

3.3.2 Growth Competitiveness Index (GCI)

Dle Světového ekonomického fóra se jedná o každoročně sestavovaný index, který bývá uveřejněn v Global Competitiveness Report. GCI řadíme k jednomu z nejlepších indexů v komplexním hodnocení konkurenceschopnosti. Porovnává více než 140 zemí. Vytvářejí jej přední akademici výzkumných ústavů z „tvrdých dat“ a dat získaných z dotazníkových průzkumů. Pro větší objektivitu srovnávaných dat jsou země rozděleny do dvou skupin. První skupinu tvoří tzv. „technologičtí inovátoři“, jedná se o země s více než 15 registrovanými patenty na milion obyvatel. Druhou skupinu tvoří všechny ostatní země. (The Growth Competitiveness Index, 2006–2007).

GCI v sobě zahrnuje tři samostatné indexy. Jako první uvedme index *technologický*, který klade velký důraz na stav podnikatelského prostředí, nové technologie a inovace. Mezi sledovaná data patří množství nových patentů, výše zahraničních investic do nových technologií, počet přihlášených na vysoké školy, výdaje na vědu a výzkum, množství mobilních telefonů, osobních počítačů, atd. Druhý index, do něhož jsou zahrnuta data, představuje index *veřejných institucí*, jehož výpočet se provádí ze subindexu smluv a práv a subindexu korupce. Tento index je dále vypočítáván z pomocných indexů, které posuzují neoprávněné platby v exportu a importu, veřejném sektoru a oblasti daní. Třetí, poslední součást GCI tvoří index *makroekonomického prostředí*, který se skládá z makroekonomických dat a subjektivních názorů odborníků na makroekonomické prostředí. Součástí indexu jsou data o míře inflace, míře úspor, deficitu veřejných rozpočtů, vládního dluhu, úrokového diferenciálu, atd. (The Growth Competitiveness Index, 2006–2007).

Hodnocení míry korupce je prováděno na stupnici 0–10, kde deset bodů označuje zemi téměř bez korupce, 0 znamená vysokou míru korupce.

Mezi srovnávanými zeměmi se v dlouhodobém horizontu nejlépe umístilo Estonsko, které vždy získalo výrazně lepší hodnocení než Lotyšsko a Litva. Všechny tři země se v průběhu měřených let zlepšovaly, i když pořadí zůstávalo nezměněno. Změna nastala až rokem 2010, kdy se jejich pozice vlivem ekonomické krize výrazně zhoršily.

Mezi silné stránky Estonska patří vysoce efektivní trhy zboží, práce a finančních služeb, prosazování nových technologií, zlepšující se kvalita vládních institucí a zlepšující se makroekonomická stabilita. Jako slabé stránky lze označit špatný přístup k financování, vysoké daňové sazby, špatná pracovní morálka a nedostatečně vzdělaná pracovní síla. Korupce je vnímána jako jeden z méně závažných problémů ekonomického růstu. Přesto Estonsko uplatňuje doporučení mezinárodních organizací s cílem snížit míru korupce. (Global Competitiveness report, 2011-2012).

Korupce v Lotyšsku je vnímána jako velký problém, především ve spojení s veřejným sektorem, kde dochází k neefektivní státní byrokracii a špatnému přístupu k financím, což představuje největší problém Lotyšska. Korupci jsou zasaženy i politické strany. I přes snahy posledních let a tvrdé tresty za odhalení korupčního jednání je tento problém vnímán jako jedna z největších překážek ekonomického růstu této země. (Global Competitiveness report, 2011–2012).

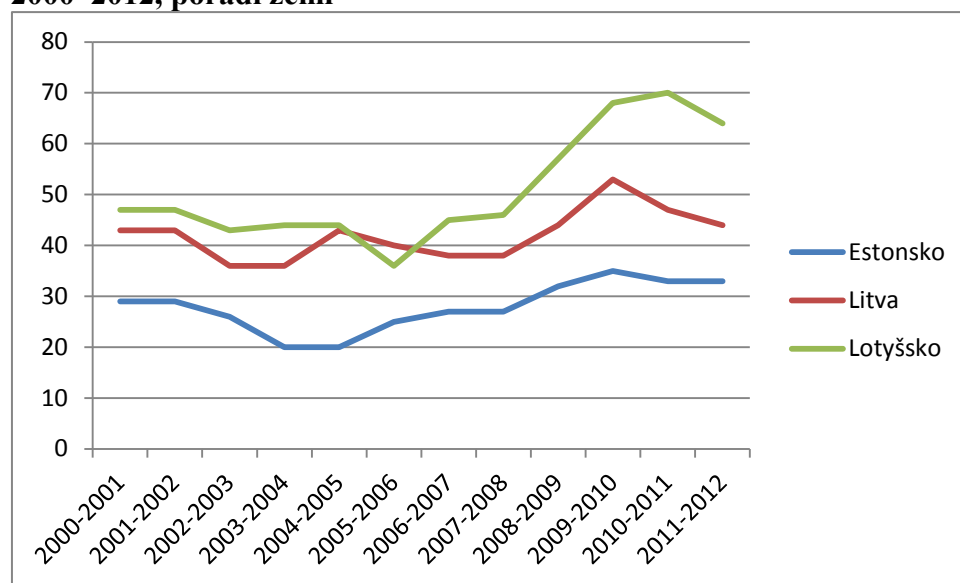
Také situace v Litvě se jeví jako problémová. Podílí se na tom především neefektivní státní byrokracie, špatné daňové předpisy, vysoké daně a nedostatečný přístup k financování. Světové ekonomické fórum korupci považuje za jeden ze základních mikroekonomických faktorů, které Litvě dlouhodobě brání v ekonomickém růstu. (Global Competitiveness report, 2011-2012).

Tabulka č. 10: Growth Competitiveness Index v pobaltských zemích v letech 2000–2012 – pořadí zemí, bodová hodnota indexu

	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006	2006-2007	2007-2008	2008-2009	2009-2010	2010-2011	2011-2012
Estonsko	29	29	26	20	20	25	27	27	32	35	33	33
Litva	43	43	36	36	43	40	38	38	44	53	47	44
Lotyšsko	47	47	43	44	44	36	45	46	57	68	70	64

Zdroj: The Competitives Report, vlastní úprava.

Graf č. 9: Growth Competitiveness Index v pobaltských zemích v letech 2000–2012, pořadí zemí

Zdroj: The Competitives Report, vlastní úprava.

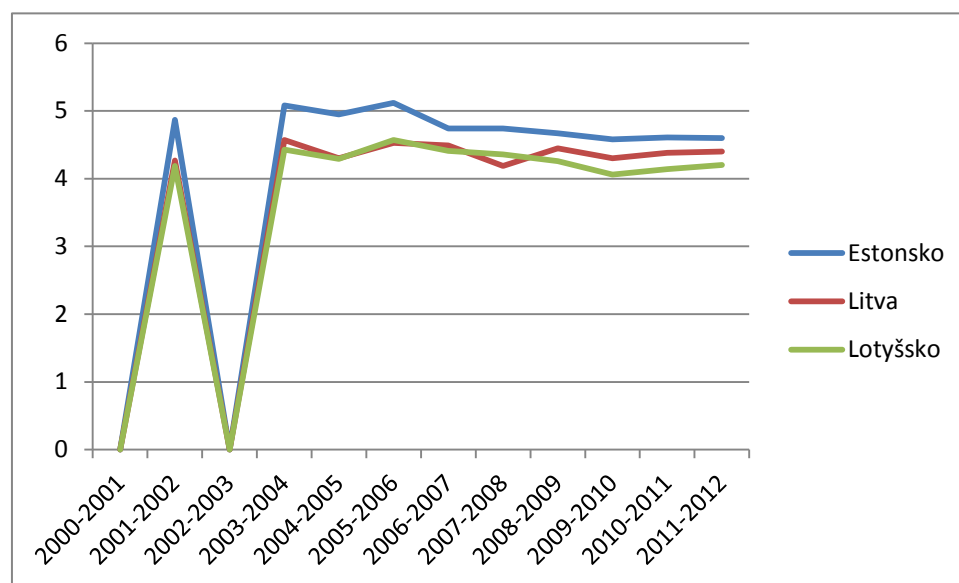
Tabulka č. 10 ukazuje pořadí, kterého sledované země dosáhly v GCI. Podle těchto údajů lze odhadnout, jak se pobaltské země ve sledovaném období zlepšovaly nebo naopak zhoršovaly v určitém žebříčku zemí v průběhu let. Počet zemí, které byly do tohoto indexu zařazeny se v průběhu let mění, proto není tento údaj přesný. Z údajů lze vyčíst, že nejlepších umístění dosahovalo dlouhodobě Estonsko, následované Litvou a Lotyšsko. Příznivé pozice všech tří zemí se začaly zhoršovat na přelomu let 2006/2007. Tento stav zapříčinila ekonomická krize. Pro lepší přehlednost je přiložen graf č. 9 obsahující údaje tabulky č. 10.

Tabulka č. 11: Growth Competitiveness Index v pobaltských zemích v letech 2000–2012, bodová hodnota

	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006	2006-2007	2007-2008	2008-2009	2009-2010	2010-2011	2011-2012
Estonsko	n/a	4,87	n/a	5,08	4,95	5,12	4,74	4,74	4,67	4,58	4,61	4,6
Litva	n/a	4,27	n/a	4,57	4,3	4,53	4,49	4,19	4,45	4,3	4,38	4,4
Lotyšsko	n/a	4,19	n/a	4,43	4,29	4,57	4,41	4,36	4,26	4,06	4,14	4,2

Zdroj: The Competitives Report, vlastní úprava.

Graf č. 10: Growth Competitiveness Index v pobaltských zemích v letech 2000–2012, bodová hodnota

Zdroj: The Competitives Report, vlastní úprava.

Tabulka č.11 zobrazuje hodnoty bodového hodnocení, kterých vybrané země ve sledovaném období dosáhly. Jak už bylo řečeno, platí: čím vyšší bodová hodnota, tím hovoříme o nižší míře korupce. Bodové ohodnocení představuje podrobnější pohled na míru korupce. Nevytváří pouze žebříček zemí, jejichž počet se v průběhu let může změnit, ale lépe ukazuje rozdíly mezi jednotlivými státy.

Bodové hodnocení v tabulce č. 11 vystihuje proměnlivost vnímání korupce v pobaltských zemích ve sledovaném období. Nejlepšího hodnocení dosahují vybrané

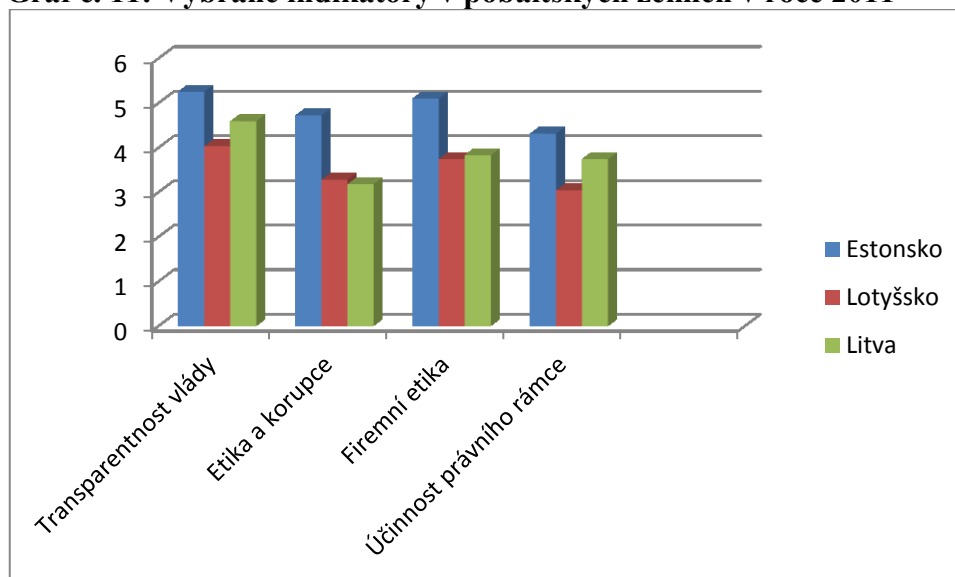
země v letech 2003–2007, kdy se projevují důsledky provedených protikorupčních kroků, které byly uskutečněny jako podmínka vstupu do Evropské unie. Od roku 2008–2012 zaznamenáváme zhoršující se hodnocení. Tento zvrat zapříčinila ekonomická krize.

Tabulka č. 12: Vybrané indikátory v pobaltských zemích v roce 2011

	Transparentnost vlády	Etika a korupce	Firemní etika	Účinnost právního rámce
Estonsko	5,25	4,72	5,1	4,31
Lotyšsko	4,03	3,28	3,74	3,04
Litva	4,59	3,18	3,83	3,74

Zdroj: The Competitives Report, vlastní úprava.

Graf č. 11: Vybrané indikátory v pobaltských zemích v roce 2011

Zdroj: The Competitives Report, vlastní úprava.

3.3.3 Nations in Transit index

Nations in Transit index představuje kompletní studii demografického vývoje zemí centrální Evropy a Eurasie, sestavovanou organizací Freedom House. Otázky průzkumu se týkají sedmi kategorií volebního procesu, občanské společnosti, nezávislosti médií, národní samosprávy, místní samosprávy a její demokratičnosti, právního rámce a nezávislosti soudního systému a korupce.

V oblasti korupce zkoumá tento průzkum veřejné vnímání korupce, obchodní zájmy politiků, právní předpisy v oblasti financí a střetu zájmů a účinnost

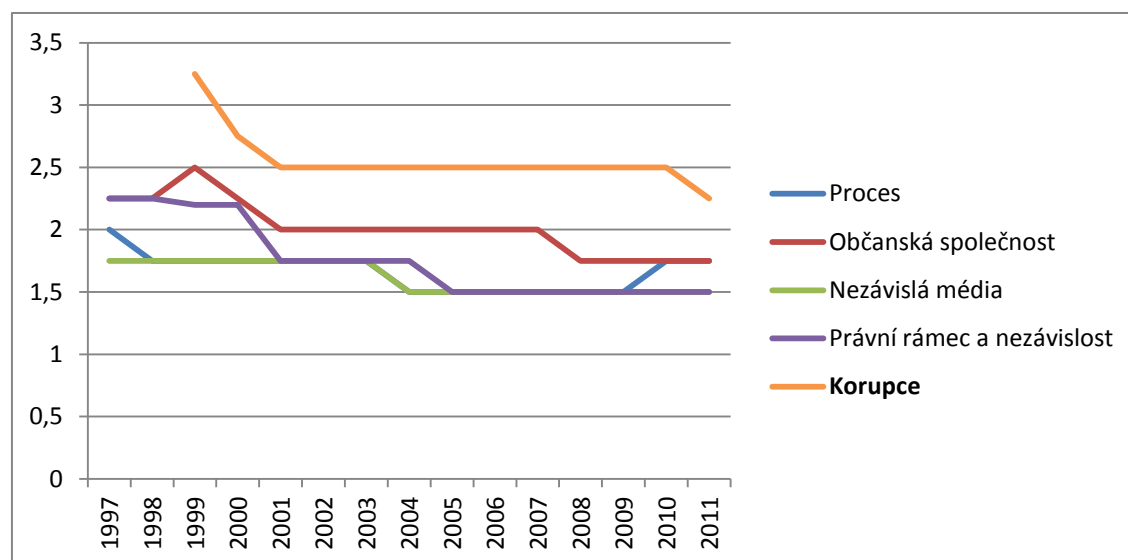
protikorupčních opatření. Oblasti zájmu hodnotí odborníci a regionální poradci na stupnici od 1 do 7, přičemž nejlepší hodnocení představuje číslo 7 a nejhorší číslo 1. (Freedom House, 2011).

Tabulka č. 13: Nations in Transit v Estonsku v letech 1997–2011

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Proces	2	1,75	1,75	1,75	1,75	1,75	1,75	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,75	1,75
Občanská společnost	2,25	2,25	2,5	2,25	2	2	2	2	2	2	2	1,75	1,75	1,75	1,75
Nezávislá média	1,75	1,75	1,75	1,75	1,75	1,75	1,75	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5
Právní rámec a nezávislost	2,25	2,25	2,2	2,2	1,75	1,75	1,75	1,75	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5
Korupce	n/a	n/a	3,25	2,75	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,25

Zdroj: Freedom House, Civil society against Corruption, vlastní úprava.

Graf č. 12: Nations in Transit v Estonsku v letech 1997–2011

Zdroj: Freedom House, Civil society against Corruption, vlastní úprava.

Hodnoty tohoto ukazatele se poměrně liší od indexů CPI nebo GBK Transparency International. Míra korupce v Estonsku je hodnocena v letech 2001–2010 beze změny (hodnota 2,5). Ke zlepšení dochází až v roce 2011, a to v důsledku snižování míry tolerance obyvatel k přijímání úplateků a korupce vůbec. Dle nejnovějších průzkumů se výrazně snižuje počet žádostí o úplatek. V 2010 byl dokončen dlouholetý proces s bývalým ministerským předsedou Villu Reiljanem, který v roce 2006 přijal úplatek za prodej lukrativních pozemků v centru Tallinu. Také se uzavřel proces se třemi

soudci, kteří byli shledáni vinnými z přijetí úplatků. Tyto zprávy ukazují, že Estonsko patří k zemím s fungujícím právním systémem a se soudy, které se nebojí vynášet rozsudky i nad vysoce postavenými osobami.

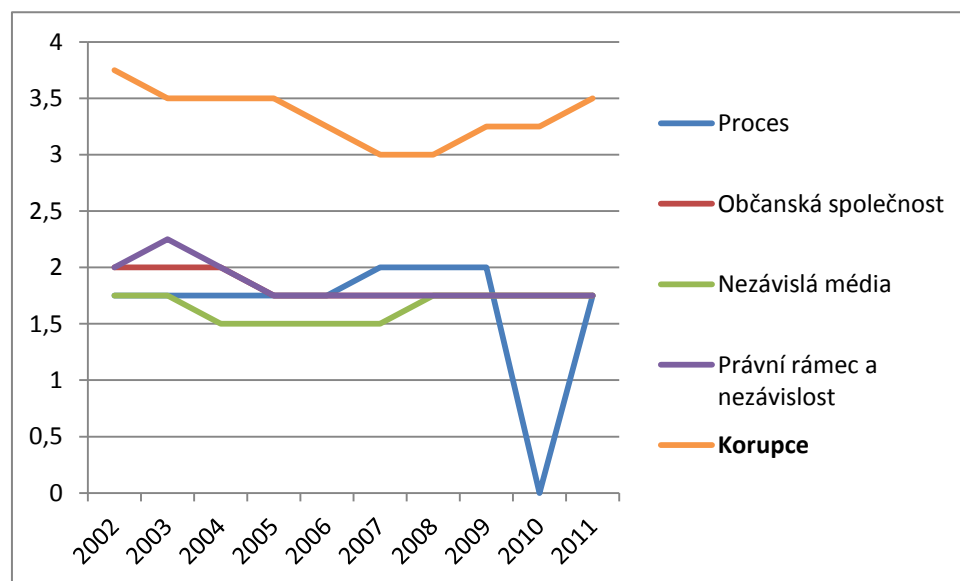
Estonsko se (stejně jako řada zemí) potýká s neprůhledností financování politických stran. Z tohoto důvodu vznikl v březnu roku 2011 Národní kontrolní úřad a volební výbor, který kontroluje finance politických stran určené na volební kampaně. Klade si za cíl odhalovat finanční toky z neznámých soukromých zdrojů, dohled nad financováním soukromých osob i společností z veřejných zdrojů, dohled nad volební kampaní s cílem budoucího snížení výdajů v této oblasti, apod. (Pettai V., Molder P., 2011).

Tabulka č. 14: Nations in Transit v Lotyšsku v letech 2002–2011

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Proces	1,75	1,75	1,75	1,75	1,75	2	2	2	2	1,75
Občanská společnost	2	2	2	1,75	1,75	1,75	1,75	1,75	1,75	1,75
Nezávislá média	1,75	1,75	1,5	1,5	1,5	1,5	1,75	1,75	1,75	1,75
Právní rámec a nezávislost	2	2,25	2	1,75	1,75	1,75	1,75	1,75	1,75	1,75
Korupce	3,75	3,5	3,5	3,5	3,25	3	3	3,25	3,25	3,5

Zdroj: Freedom House, vlastní úprava.

Graf č. 13: Nations in Transit v Lotyšsku v letech 2002–2011

Zdroj: Freedom House, vlastní úprava.

Ekonomická krize v posledních dvou letech prověřuje poctivost vlád, státní správy a podnikatelské sféry v mnoha zemích, nejenak je tomu také v Lotyšsku. Právní rámec v oblasti kontroly korupce je správně nastaven, přesto osmiletý vládní plán s názvem „Prevence korupce a boje s úplatky“ utrpěl v tomto období velké trhliny. Politická scéna je nejednotná, názory politických představitelů se rozcházejí v opatřeních, která by měla být nastavena ke snížení již tak vysoké míry korupce v této zemi, roste míra nezaměstnanosti, šedá ekonomika i frustrace obyvatel ze špatné ekonomické situace. Všechny tyto aspekty měly za následek, že se míra korupce dle průzkumu Freedom House v roce 2011 mírně zvýšila.

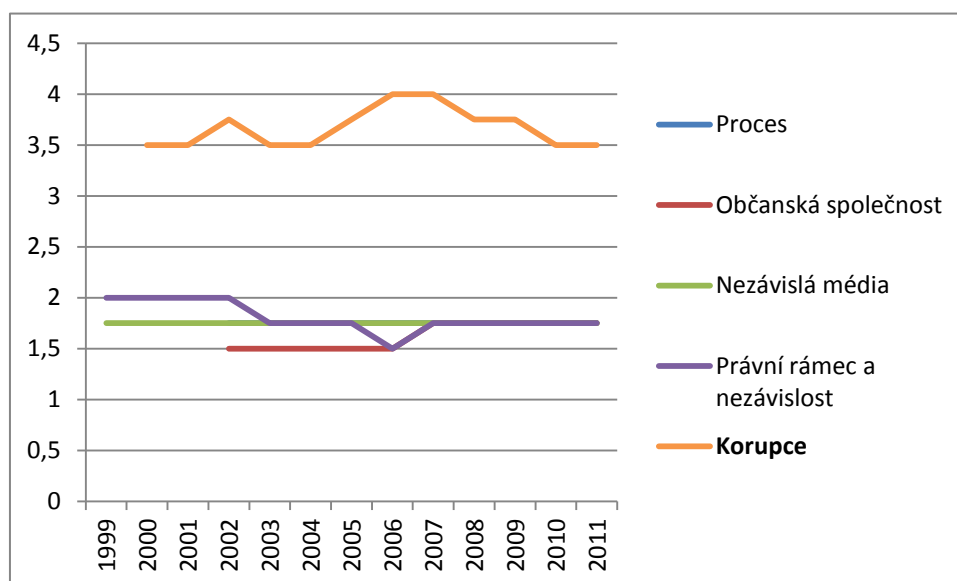
Stejně jako v sousedních zemích i Lotyšsko se potýká s nízkou mírou transparentnosti financování volební kampaně politických stran, neetického chování v jejím průběhu, porušování předpisů týkajících se harmonogramu předvolebního období, financování volební kampaně z utajených soukromých zdrojů, atd. Z tohoto důvodu v roce 2009 došlo ke změně volebních předpisů (např. byla zakázána volební kampaň den před volbami, v den voleb). (Drefelds J., 2011).

Tabulka č. 15 Nations in Transit v Litvě v letech 1999–2011

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Proces	n/a	n/a	n/a	1,75	1,75	1,75	1,75	1,75	1,75	1,75	1,75	1,75	1,75
Občanská společnost	n/a	n/a	n/a	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,75	1,75	1,75	1,75	1,75
Nezávislá média	1,75	1,75	1,75	1,75	1,75	1,75	1,75	1,75	1,75	1,75	1,75	1,75	1,75
Právní rámec a nezávislost	2	2	2	2	1,75	1,75	1,75	1,5	1,75	1,75	1,75	1,75	1,75
Korupce	n/a	3,5	3,5	3,75	3,5	3,5	3,75	4	4	3,75	3,75	3,5	3,5

Zdroj: Freedom House, Civil society against Corruption, vlastní úprava.

Graf č. 14: Nations in Transit v Litvě v letech 1999–2011

Zdroj: Freedom House, Civil society against Corruption, vlastní úprava.

Míra korupce v Litvě je, dle hodnocení Freedom House (2011), poměrně nestabilní. Korupce se stala vládním problémem a jedním z hlavních témat voleb. V průběhu let docházelo k řadě zlepšení, ale také zhoršení, jak můžeme vidět v tabulce. Příčinu zhoršení tvořila především stagnace reforem veřejného sektoru, špatné funkčnosti politického procesu nebo nedůvěry občanů v demokracii. Ekonomický pokles v minulých letech vedl k růstu šedé ekonomiky, nezaměstnanosti, imigrace a růstu míry korupce. Litevský národní protikorupční program si v roce 2009 stanovil jasné cíle: zvýšení počtu poskytovaných elektronických služeb (např. výběr daní, vydávání projektů územního plánování), reklamy upozorňující na korupci v médiích. Nicméně naplnění těchto cílů v současné ekonomické a politické situaci se jeví jako velmi zdlouhavé. (Piasecka A., 2011).

3.3.4 Mezinárodní rizika země průvodu (Interenational Country Risk Guide – ICRG)

Tento model se snaží nalézt odpověď na otázku „Jaký vliv mohou mít finanční, ekonomická a politická rizika na podnikání a budoucí investice podnikatelských subjektů?“ Jedná se o jeden z nejpoužívanějších indikátorů nejen pro měření korupce, ale i jiných ekonomických indikátorů. Pro svoji širokou základnu, spolehlivé zdroje, metodu sestavování i odborníky, kteří se na jeho výsledcích podílejí, se tento index využívá pro mezinárodní srovnání i pro srovnání v čase. ICRG představuje kompozitní index, jenž se skládá ze tří samostatných indexů, zabývajících se politickými,

finančními a ekonomickými riziky. ICRG model byl vytvořen roku 1980 a od r. 2001 je možno jeho výsledky získávat online. Pravidelně (každý měsíc) poskytuje hodnocení pro 140 zemí. (The RPS Group, 2011).

ICRG se skládá z několika faktorů, které hodnotí *politická rizika*. Jedná se například o: kvalitu byrokracie, soběstačnost, etnické napětí, míru demokracie, korupci, vnější konflikty, socioekonomické podmínky, investiční profil, vládní stabilitu. *Ekonomická rizika* jsou hodnocena dle těchto faktorů: úrovně běžného účtu platební bilance jako procento HDP, výše rozpočtového salda v procentech k HDP, roční míry inflace, reálného růstu HDP, HDP na obyvatele, atd. Mezi faktory, které hodnotí *finanční rizika*, můžeme zahrnout např. stabilitu měnového kurzu, čistou likviditu aktiv, výši běžného účtu, platební bilanci, obsluhu zahraničního dluhu, zahraniční dluh jako procento HDP, atd.

Nejvyšší celkové hodnocení (teoreticky 100) označuje nejnižší riziko, zatímco nejnižší hodnocení (teoreticky nula) znamená nejvyšší riziko. (The RPS Group, 2011).

Bohužel výsledky studie ICRG nemohou být v diplomové práci publikovány. Veškerá data z této studie nejsou volně publikována a je nutné si je zakoupit. Nemožnost volného porovnání dat získaných tímto výzkumem zároveň snižuje transparentnost tohoto ukazatele.

4. POTÍRÁNÍ KORUPČNÍHO JEDNÁNÍ V PRAXI

4.1 Opatření v boji s korupcí

Pro účinný boj s korupcí je nezbytná strategie. Protikorupční strategie by dle Světové banky (2010) měla stát na třech pilířích: prevence, průhlednost a postih.

Hlavní cíle prvního pilíře jsou:

- minimalizovat státní regulaci,
- snížit byrokracii,
- podporovat principy e-governance,
- zjednodušit legislativu a zvýšit transparentnost legislativního procesu,
- pravidelně provádět protikorupční audity na všech úrovních státní správy,
- zavést protikorupční vzdělání, přijmout etické kodexy a
- vytvářet protikorupční atmosféru ve společnosti.

Druhý pilíř si klade za cíl zajistit:

- maximální veřejnou kontrolu nad fungováním veřejných institucí, zvýšení transparentnosti v oblasti zadávání veřejných zakázek,
- přijetí opatření ke zveřejňování veškerých informací o zadání a výběru veřejných zakázek na internetu a jejich zadávání prostřednictvím tzv. „elektronického tržiště“,
- zvýšení transparentnosti při čerpání prostředků z veřejných rozpočtů,
- zřízení speciálních protikorupčních orgánů.

Poslední pilíř je zaměřen na:

- zkvalitnění právního rámce,
- zpřísnění trestů za korupci,
- zvýšení důvěryhodnosti policie a soudů v očích veřejnosti i samotných politických představitelů.

4.2 Speciální protikorupční instituce

Autorka se domnívá, že pro účinný boj s korupcí je přínosné účastnit se zasedání, ratifikovat mezinárodní smlouvy a dodržovat doporučení mezinárodních

organizací bojujících proti korupci. Další přínos v boji proti korupci lze spatřit ve vytvoření nezávislé agentury, která se touto problematikou zabývá, a snížení míry korupce, což tvoří její hlavní cíl. Pobaltské země se v minulých letech staly členy řady mezinárodních organizací (např.: GRECO), ale založily i národní organizace zabývající se touto problematikou, které jsou nezávislé na orgánech státní správy.

Mezi hlavní činnosti těchto organizací patří prevence korupce, korupční vzdělávání a zvyšování povědomí občanů o korupci. Tato opatření přispívají k rozvoji protikorupční politiky, pomáhají orgánům v trestním řízení a pomáhají s protikorupční politikou městům, státním organizacím a agenturám, apod. V Litvě vznikla *Speciální vyšetřovací služba litevské republiky*, v Lotyšsku *Organizace prevence a boje proti korupci*.

Agentury spolupracují s řadou mezinárodních organizací zabývajících se bojem s korupcí. Mezi nejznámější patří: Skupina Rady Evropy států proti korupci (GRECO), Evropský úřad pro boj proti podvodům (OLAF), Úřad OSN pro drogy a kriminalitu (UNODC), a další. Mezi zeměmi, se kterými úřady intenzivně spolupracují a předávají zkušenosti s korupcí, nalezneme další pobaltské země, severské země a bývalé sovětské republiky.

Speciální vyšetřovací služba litevské republiky (STT)

Organizace boje s korupcí *Litevská republika* zahájila činnost nedlouho po svém vzniku, v roce 1990. I přes řadu státních a městských institucí zabývajících se korupcí, neexistoval ústřední orgán, který by prováděl koordinaci vyšetřování trestných činů spojených s korupcí. Jako další důvod pro zřízení speciálního úřadu lze uvést rostoucí počet zneužití postavení veřejně činných osob, požadavky zahraničních investorů, kteří v Litvě investovali nemalé finanční prostředky, a upozornění řady mezinárodních institucí, se kterými Litevská republika měla mezinárodní závazky.

K hlavním činnostem tohoto úřadu řadíme prevenci korupce, korupční vzdělání a zvyšování povědomí občanů o korupci. STT přispívá k rozvoji protikorupční politiky, pomáhá orgánům v trestním řízení a napomáhá městům, státním organizacím a agenturám s protikorupční politikou. Mezi priority úřadu patří prevence v oblasti státní správy, napomáhání k předcházení trestným činům spojených s korupcí

ve státních institucích. K předmětům činnosti státních institucí patří ukládání sankcí institucím veřejné správy za špatné hospodaření. (Special Investigation Servis of the republic of Lithuania, 2012).

Orgán prevence a boje proti korupci (KNAB)

V roce 2002 byl založen Orgán prevence a boje proti korupci. Jedná se o přední specializovaný protikorupční orgán Lotyšska. Tento orgán si klade za cíl bojovat proti korupci v Lotyšsku, koordinovaně a komplexně prostřednictvím předcházení, vyšetřování a vzdělávání. KNAB je také v přípravném řízení vyšetřovací orgán a má tradiční policejní pravomoci. Mezi pravomoci patří provádění kontrol, týkajících se dodržování finančních předpisů u politických stran.

Estonsko doposud nezřídilo státní nevládní organizaci, která by se zabývala bojem proti korupci. Ovšem v této zemi operuje velké množství nevládních organizací zabývajících se demokracií, občanskými právy a korupcí. Tyto nevládní organizace bývají při tvorbě protikorupčních opatření přizvány ke společnému dialogu s vládními orgány. Vládní program boje proti korupci je prováděn za účasti konkrétních ministerstev (Ministerstvo vnitra nebo spravedlnosti), profesních komor (např. obchodní komory) a ombudsmana (Corruption prevention and combatation bureau, 2008).

4.3 Zhodnocení a doporučení

Pro účinný boj s korupcí v pobaltských zemích byla učiněna řada opatření. Vlády těchto zemí se snažily o zkvalitnění právního rámce, zprůhlednění veřejné správy, transparentnost zadávání veřejných zakázek, financování politických stran, apod. Země se staly členy mezinárodních organizací bojujících proti korupci, ratifikovaly mezinárodní smlouvy, ve kterých se zavázaly v boji proti korupci a řídí se doporučeními těchto organizací.

V průběhu let došlo ke zlepšení míry korupce ve všech třech zemích, přestože od roku 2009 nastalo mírné zhoršení pobaltských zemích z pohledu ukazatelů Transparency International i Světové banky. Také se zlepšuje povědomí obyvatelstva o korupci a mění se tradiční pohled postkomunistických zemí na korupci samotnou. Lidé již nevnímají korupci jako prostředek ke zlepšení své vlastní pozice a své rodiny,

ale jako negativum, které vede ke snížení jejich životní úrovně a zhoršení vnímání jejich země v očích ostatních evropských zemích.

V předchozím textu byla analyzována současná i minulá pozice pobaltských zemí, stejně jako opatření, která tyto země v průběhu let učinily. Následující text je zaměřen na oblasti ekonomiky, kde pobaltské země nedosahují dobrých výsledků. Je nutné ve zmíněných oblastech učinit kroky k nápravě.

Pobaltské země by se dle názoru autorky měly v nejbližších letech zaměřit na:

- zdokonalení protikorupčních opatření *ve veřejném sektoru*, který je v současné době zasažený velkou politickou korupcí i malou administrativní korupcí na úrovni regionálních a obecních úřadů.
- Neopomíjení problematiky *korupce v soukromém sektoru*. Korupce není problémem pouze státní správy, ale i podnikatelské sféry.
- *Ochranu informátorů*, osob, které odpovědné orgány informují o korupčním chování na konkrétním místě nebo u konkrétních osob. Tak, aby těmto lidem byla zajištěna imunita a ochrana.
- Kontrolu *sdělovacích prostředků*, které by měly plnit informativní funkci vedoucí ke zvýšení povědomí o korupci, korupčních kauzách, apod. Média by se neměla stávat účastníky korupčního jednání.

Korupce ve veřejném sektoru

Korupce ve veřejném sektoru se vyznačuje neformální strukturou procesů, které probíhají mimo oficiální vztahy. Jedná se buď o politickou korupci, nebo o administrativní korupci.

Politická korupce ovlivňuje rozhodovací proces soukromými zájmy podnikatelů a tzv. „partiarchů“, jež svými finančními prostředky podporují politické organizace. Legislativní proces jako prostředek k obchodním zájmům představuje problém především Litvy a Lotyšska. Přesto byly všechny tři pobaltské země v posledních letech svědky velkých korupčních skandálů, kdy byli obviněni z korupce vysocí političtí představitelé

Proto v několika předchozích letech všechny tři země výrazně zprůhlednily financování politických stran ze soukromých zdrojů. Zavedly finanční limity pro volební kampaně, zpřísnily podmínky televizní i rozhlasové reklamy, práci PR agentur na volebních kampaních, apod. Přesto jsou stále politické strany považovány za jednu z nejzkorumpovanějších oblastí vůbec. Finanční stropy volebních kampaní nejsou dodržovány, přesto tyto kroky vedly k otevřenější diskuzi o průběhu a financování voleb. Mezinárodní organizace hodnotí účinnost těchto opatření jako neuspokojivé a žádají přísnější kontrolu.

Pro účinný boj s korupcí je nutné vypracování vládní strategie boje s korupcí. Tvorby by se měly účastnit orgány veřejné správy, jako poradní orgány by měly být přizvány také organizace zabývající se bojem proti korupci (např: Transparency International), poradci mezinárodní organizace (GRECO – skupina států bojujících proti korupci). Kvalitní strategie identifikuje hlavní oblasti korupce, formy korupčního jednání, určuje nástroje boje proti korupci (změny legislativy, zřízení protikorupční policie, vznik nezávislého vyšetřovacího orgánu, apod.). Strategii je nezbytné v pravidelných intervalech revidovat a hodnotit její míru úspěšnosti. Posouzením úspěšnosti strategie se zabývají vládní orgány, mezinárodní organizace i sdružení a organizace zabývající se korupcí. Všechny sledované země pravidelně vytvářejí národní protikorupční strategie, ve kterých formulují svoje budoucí cíle.

Problematický bod veřejné správy, který je často spojován s korupcí, představuje zadávání veřejných zakázek. Především Lotyšsko a Litva jsou za nízkou míru transparentnosti veřejných zakázek kritizovány mezinárodními organizacemi. Transparentní zadávání veřejných zakázek by se mělo odehrávat prostřednictvím jasných a kontrolovatelných pravidel, která splní vysoký počet uchazečů. Zadávání by mělo probíhat prostřednictvím e-governance, prostřednictvím tzv. „elektronického tržiště“, podmínky, průběh i konečné výsledky by měly být dostupné na internetu. Těmto pravidlům by měly podléhat nejen velké projekty, ale také projekty regionální úrovně, které jsou často předmětem korupce, ale pro nižší náročnost je tato oblast opomíjena. Principy e-governance by dle názoru autorky přispěly ke zprůhlednění finančních toků z veřejných rozpočtů do soukromých rukou. Vedly by ke zmírnění velké politické korupce mezi politiky a podnikateli velkých společností. Stejně jako k omezení malé

administrativní korupce na regionální úrovni. Došlo by k zprůhlednění fungování úřadů státní správy i práce samotných úředníků, což se již osvědčilo, např. v Estonsku.

Korupce v soukromém sektoru

Korupce je stále v řadě zemí vnímána jako problém netransparentního veřejného sektoru, nejinak je tomu také v pobaltských zemích, kde k těmto názorům přispěla řada korupčních skandálů předních politických představitelů. Problém korupce v podnikatelském sektoru se dostal na pozadí veřejného i mediálního zájmu, přestože je tato situace výrazně kritizována organizací Transparency International. Například v Litvě v roce 2008 přiznalo 67 % respondentů, že nikdy neslyšeli o korupci v podnikatelské sféře. Podnikatelský sektor se spojení s korupcí vyhýbá. Namísto snad o co největší míru transparentnosti a „čistého etického“ obchodování dává důraz na vyšší zisků, dobrému jménu firmy a obchodnímu podílu na trhu.

Pobaltské země by se proto měly zaměřit na potírání korupce v soukromém sektoru formou osvěty a vzdělávacích programů upozorňujících na tento problém mezi obyvateli, zaměstnanci kontrolních orgánů a především soukromými podnikateli. Důležitou sloku představuje také vytvoření programů pobídek pro podnikatele, kteří budou uplatňovat transparentní obchodní podmínky – zveřejňování účetní závěrky, výsledků nezávislého auditu, zveřejňování zakázek na kterých se podílejí, daňových přiznání majitelů a managementu společností, apod. Autorka považuje za vhodné vytvořit etický kodex pro podnikatelskou sféru, jehož vytvoření a dodržování podpoří odborové organizace, profesní organizace a komory. Etický kodex by měl být vytvořen také v soukromých společnostech, kde dodržování bude stanoveno stanovami společnosti, stejně jako postihy v případě zjištění prohřešku proti kodexu. Etické kodexy tvoří neopomenutelnou součást prevence v boji proti korupci.

Dále je považováno za vhodné sestavit kvalitní právní rámec (obchodního zákoníku, zákoníku práce), který by byl tvořen za účasti Ministerstva spravedlnosti, organizací zabývajících se bojem proti korupci, akademických pracovníků zabývajících se problematikou korupce, odborových a profesních organizací a komor a podnikatelů. Zapojení podnikatelské sféry, včetně zastřešujících organizací v odvětví, je nezbytné a nese přímý dopad na individuální úroveň podniků i podnikatelů. Na tvorbu právního

rámce by měla navazovat pravidelná setkání všech zmiňovaných účastníků u kulatého stolu, kde by byly řešeny dlouhodobé problémy odvětví i aktuální situace.

Ochrana informátorů

Odhalování korupce není v těchto zemích jednoduché. K usvědčení trestného činu je nutné znát viníky, ale také svědky a oběti korupčního jednání. Najít osoby, které by usvědčily svojí výpovědí pachatele, nepatří k jednoduchým úkolům. Napomáhá tomu také historické hledisko komunistické nadvlády. Být „udavačem“ může na osobě, která nahlásí nezákonné jednání, zanechat dalekosáhlé následky v podobě ztráty kariéry, zaměstnání, úcty okolí, životních jistot, odvety i psychické následky. V Litvě úplně chybí právní úprava, která by chránila osoby, jež nahlásí korupční čin nebo jednání.

Pouze správně navržené zákony, které obsahují účinné sledování, a donucovací mechanismy mohou chránit informátory, podporují tak zveřejnění. Právní rámec pro usnadnění odhalení protiprávního jednání do značné míry chybí ve všech třech hodnocených zemích této diplomové práce. Je spoléháno na stávající zákony a spleť právních předpisů, které spadají pod různá odvětví. Nicméně ani zákony nemusí vždy platit.

Pouze správně navržené zákony, které obsahují účinné sledování, a donucovací mechanismy mohou chránit informátora, podporují tak zveřejnění. Právní rámec pro usnadnění odhalení protiprávního jednání do značné míry chybí ve všech třech hodnocených zemích této diplomové práce. Je spoléháno na stávající zákony a spleť právních předpisů, které spadají pod různá odvětví. Nicméně ani zákony nemusí vždy platit. Informátoři jsou často podezřelí z pochybení, neplnění svých povinností nebo jsou do korupčního jednání nějakým způsobem zainteresovaní. Estonská policie a některá lotyšská ministerstva v této oblasti již přijala ekonomické kodexy, které chrání jejich zaměstnance. Přesto obě země postrádají legislativu, která by ochraňovala informátory korupčních kauz.

Pro nápravu je nutné přijmout etické kodexy, které by upravovaly pravidla pro určité situace. Etické kodexy jsou nutné především v oblastech vystavených korupčnímu jednání (jedná se např. o policii, soudy, síť veřejné zprávy). V celonárodní úrovni je potřeba přijmout jasné protikorupční normy, které by jasně vymezily korupční

jednání, určovaly ochranu osob, které korupci nahlásí (nezveřejňování identity, možnost změny pracovního zařazení nebo změny výkonu místa zaměstnání). Cílem by mělo být zaručit těmto osobám a jejich rodinám ochranu. Bez náležité ochrany jsou pro informátora náklady na podání zprávy o korupci příliš vysoké. Za vhodné považujeme například zavést ochranu informátorů na jejich pracovišti přímo do zákoníku práce, tak jak tomu bylo v Lotyšsku. Tato ochrana se ovšem jeví jako nedostatečná pro „neformální“ zaměstnance (konzultanty, dodavatele, osoby třetí strany), jež zákoník práce dostatečně neochrání.

Dále je nutné vymezit speciální policejní útvar a jeho pravomoci. K úkolům policejního útvaru by mělo patřit řešení nahlášených případů a poskytnutí důkazů pro případné trestní selhání, samozřejmě se počítá s policejní diskrétností. Neschopnost, neochota a nedůvěryhodnost příslušných orgánů patří k dalším faktorům, které přispívají k poklesu ochoty informátorů hlásit korupci. V neposlední řadě by se nemělo zapomínat určit přísné tresty pro usvědčené případy korupce. Tato opatření se týkají jak případů malé administrativní korupce, tak velkých korupčních kauz, zasahujících až po nejvyšší politická místa v souvislosti se soukromým i veřejným sektorem.

Sdělovací prostředky

Média jsou v dnešním světě silným hráčem ovlivňujícím veřejné mínění. Média mohou hrát významnou roli v boji proti korupci, zvyšování povědomí o korupci a odhalování korupčního jednání. Můžeme hovořit o krátkodobém účinku určité zprávy, příběhu nebo série příběhů, vyšetřování, apod., které ovlivňují náladu společnosti. Naopak můžeme ale hovořit o dlouhodobém účinku, který vzniká z širšího společenského klimatu posílením politické plurality, oživením veřejné diskuse a zvýšením smyslu pro zodpovědnost politiků, veřejných orgánů a institucí.

Média by měla dát prostor politikům a občanským sdružením bojujícím proti korupci. Občanská sdružení a sdělovací prostředky jsou zásadní pro vytvoření a udržení protikorupční atmosféry ve společnosti. Jejich kladný vliv může vést k odrazování od korupce a snížení podvodů. Novináři také mohou pomoci odhalit nedostatky v nově připravovaném právním řádu. Jen pouhé otázky novinářů o pochybení mohou vést k odpovědím institucí.

Sdělovací prostředky mohou přímo vyzvat k předložení hmatatelných důkazů o korupci a vyzvat veřejné orgány k vyšetřování, následně mohou zveřejňovat výsledky vyšetřování. Kromě toho výsledný tlak veřejnosti vede k reformě orgánů podílejících se na korupční kauze. Ne vždy je tomu tak. I přestože není zahájeno vyšetřování konkrétního případu, může podání zprávy o zkorumpovaném nebo neetickém chování vést k rezignaci nebo k reakci společnosti (porážce v následujících volbách konkrétního funkcionáře nebo celé politické strany).

Média mohou významně ovlivňovat atmosféru společnosti a pomoci v boji proti korupci. Je ovšem nezbytné, aby byla dodržována svoboda slova a aby se média nestávala přímými účastníky korupce. V globálním barometru korupce v roce 2005 uvedlo téměř 69 % dotázaných, že špatná reklama v médiích může vést až k zániku jmenované společnosti. Podnikatelé si velmi uvědomují sílu médií a důležitost dobrého jména společnosti. Z těchto důvodů si často „pojišťují“ náklonost předních týdeníků a regionálních televizí. V případě špatného obrazu své osoby nebo společnosti v médiích si zaplatí, aby v reportáži bylo zveřejněno vysvětlení, proč k dané situaci došlo, tudíž to vypadá tak, že se v podstatě o korupci nejedná. Tuto praxi považují za standard.

Pobaltské země by měly dle názoru autorky vytvořit jednání u „kulatého stolu“, jehož součástí by byly orgány veřejné správy, profesní organizace, novináři i sdělovací prostředky. Měl by být vytvořen etický kodex. Je nezbytné stanovit práva novinářů, stejně jako sankce za nedodržování etického kodexu. Neopomenutelnou součástí představuje také zprůhlednění finančních toků médiím od soukromých osob, především u malých regionálních televizí a novin. Jako další důležitou složku chápeme také účast jmenovaných subjektů na vytvoření fungujícího právního rámce, který by zamezil netransparentní financování médií a dohlížel by na následnou kontrolu.

5. Závěr

Pobaltské země jsou malé země na hranici mezi Ruskem a Evropou. Za jejich společný rys lze pokládat podobnou minulost, s jejímiž následky se vyrovnávají dodnes. Z tohoto důvodu usilují o celkové začlenění mezi vyspělé země Evropské unie. Korupce je v Pobaltí vnímána jako faktor brzdící ekonomický růst, snižující životní úroveň a zhoršující pověst těchto zemí v zahraničí.

Cílem diplomové práce bylo zjištění stavu korupce ve vybraných zemích a nastínění možných opatření k její eliminaci bylo dosaženo. Prostřednictvím indexů organizace Transparency International a indexů jiných mezinárodních organizací byla porovnána míra korupce v pobaltských zemích. Dále byla nastíněna možná opatření, která by mohla vést ke zmírnění míry korupce v těchto zemích.

Pro měření korupce ve vybraných zemích byly vybrány indexy mezinárodní organizace Transparency International, konkrétně index vnímání korupce a globální barometr korupce. Pro kvalitnější porovnání bylo využito také indexů zabývajících se ekonomickým vývojem nebo porovnáním vyspělosti vybraných zemí. Jejich součástí je srovnání korupce. Jedná se o například o světový vládní indikátor sestavovaný Skupinou světové banky, Growth Competitiveness Index, který každoročně tvoří Světové ekonomické fórum, a další indexy.

Indexy použité v diplomové práci ukazují, že nejnižší míry korupce dlouhodobě dosahuje Estonsko. Následuje Litva a Lotyšsko, které je ze sledovaných zemí nejvíce zasaženo korupcí.

Nízké míry vnímání korupce v Estonsku bylo dosaženo změnami v právním řádu. K uskutečnění změn došlo v uplynulých letech. Hovoříme například o změnách ve financování politických stran a volebních kampaní nebo o zadávání veřejných zakázek. Každodenní chod státní správy je uskutečňován prostřednictvím doporučení e-governance. Běžný kontakt občana se státní správou je prováděn prostřednictvím internetu, který zajišťuje transparentnost a kontrolu veškerých rozhodnutí.

Litva je mezinárodními organizacemi hodnocena dlouhodobě výrazně hůře než Estonsko, právě proto je v této zemi korupce vnímána jako velký problém. Přesto dochází ke zlepšení vnímání korupce, a to především díky politice nulové tolerance v případech odhalení korupčního jednání. Zlepšují se právní předpisy v oblasti financování politických stran, zadávání veřejných zakázek a kontroly korupce.

Lotyšsko v žebříčcích vnímání korupce obsazuje z pobaltských zemí nehorší pozice, především pro neschopnost vládních představitelů uskutečnit plánované záměry. Vládní politika je správně nastavena, ale nejednotná politická scéna zabraňuje uskutečnit plánovaná opatření ve vybraných oblastech hospodářské politiky, které by snížily korupci.

Dle vnímání respondentů z těchto zemí jsou nejvíce zasaženy korupcí politické strany, veřejní představitelé, parlament a státní úředníci. Naopak nejméně korupce ohrožuje neziskové organizace, armádu a náboženské skupiny.

Mezi faktory, které mají vliv na míru korupce v pobaltských zemích, patří historický vývoj těchto zemí. Pobaltské země uplatňovaly v hospodářské praxi centrální plánované hospodářství, v němž byla korupce rozšířena mezi všemi skupinami obyvatelstva. V 90. letech dochází k transformaci na tržní hospodářství. Změny hospodářské struktury poskytly mnoho příležitostí ke korupci, například privatizace nebo neúplnost právního rámce. V tomto období se objevují prvotní tendence ke snižování korupce, země vstupují do mezinárodních organizací zabývajících se bojem proti korupci, ratifikují smlouvy, v nichž se zavazují dodržovat stanovená opatření. Tyto kroky ovšem nebyly dostatečně implementovány do praxe. V rámci přístupových procesů k Evropské unii byly zejména Lotyšsko a Litva mnohokrát upozorňovány, aby provedly opatření ke snížení vysoké míry korupce.

Mezi další faktory, které se podílejí na vyšší míře vnímání korupce, můžeme zařadit veřejný sektor, kde lze hovořit především o politické korupci. Pověst politické scény v pobaltských zemích není dobrá vzhledem k několika velkým korupčním skandálům, které se v těchto zemích v posledních letech odehrály. Korupční jednání politických představitelů vedlo ke zhoršení vnímání korupce v zahraničí, v očích místního obyvatelstva i v hodnocení mezinárodních agentur zabývajících se korupcí.

Pro zlepšení situace ve veřejném sektoru je nutné dodržovat doporučení mezinárodních organizací a zvýšit míru transparentnosti rozhodovacího procesu, zadávání veřejných zakázek prostřednictvím tzv. „elektronického tržiště“, zefektivnit činnost státní správy a míru kontrolovatelnosti rozhodnutí prostřednictvím e-governance v Lotyšsku a Litvě.

Korupce se nenachází pouze ve veřejném sektoru, ale také v soukromé sféře, proto by tato oblast neměla být opomíjena protikorupční politikou. Pobaltské země by se měly zaměřit na potírání korupce v soukromém sektoru prostřednictvím programů pobídek pro podnikatele uplatňující transparentnost ve svém podnikání (zveřejňování účetních závěrek, výsledku nezávislých auditů, atd.). Nezbytná je tvorba kvalitního právního rámce, který by byl tvořen u „kulatého stolu“ za účasti odborů, profesních organizací a komor a zástupců podnikatelské sféry. Stejně jako vytvoření etického kodexu, jehož dodržování by mělo být podpořeno státními orgány, profesními a odborovými organizacemi.

Mezi prostředky, které mají výrazný vliv na vnímání korupce, patří média. Sdělovací prostředky mohou hrát významnou roli v boji proti korupci, ve zvyšování povědomí a vzdělání o tomto jevu a odhalování korupce. Média mohou předložit hmatatelný důkaz o korupci a vyzvat orgány činné v trestním řízení k vyšetření konkrétního případu, o jehož výsledcích podají zprávu. Novináři se také významně podílejí na vytvoření protikorupční atmosféry ve společnosti. Stejně tak se média mohou stát účastníkem korupce, pokud za úplatu poškodí dobré jméno společnosti, osoby nebo usilují o očištění osoby, která spáchala trestný čin. Těmto případům je třeba zamezit. Nejúčinnější formu představuje vytvoření etického kodexu u „kulatého stolu“, jehož součástí jsou zástupci médií, organizace sdružující novináře a orgán státní správy, který vykonává správu v oblasti médií. Tento kodex „sladí“ práva a povinnosti novinářů, stanoví odpovědnost za jejich činnost.

K usvědčení trestného činu je nutné znát viníky, ale také svědky a oběti korupčního jednání. Najít osoby, které by usvědčily svojí výpovědí pachatele je obtížné. Napomáhá tomu také historické hledisko. Být „udavačem“ je nepříjemné. Pro osobu, která oznámí nezákonné jednání, může mít tento čin dalekosáhlé důsledky v podobě ztráty kariéry, zaměstnání, úcty okolí, životních jistot i psychické následky. Proto je neopomenutelným aspektem boje proti korupci také ochrana informátorů. Právní rámec

této problematiky v pobaltských zemích stále do značné míry chybí. Je třeba vytvořit mechanismy, které by informátory chránily, přijmout normy, které by jasně vymezily protikorupční jednání, určovaly ochranu těmto osobám a jejich rodinám, vymezit speciální policejní útvar, který se bude diskrétně zabývat nahlášenými případy korupce.

Pro skutečně účinný boj s korupcí je třeba úsilí všech složek společnosti. Je nutná změna celkového klima společnosti, aby se korupce stala nežádaným jevem, který budou všichni považovat za „brzdu“ hospodářského růstu.

Seznam použitých zdrojů

A) Tištěné publikace

1. BAŽANTOVÁ Ivana. *Lobbing a korupce při tvorbě veřejné politiky*. 1. vyd. Praha: Prospektrum, 2007. 131 s. ISBN 978-80-7175-144-16.
2. BEBLAVÁ, E. S., BEBLAVÝ, M. Prístupy k definovaniu korupcie. *Sociológia*, 2007, roč. 39, č. 4, s. 285–390. ISSN 0049-1225.
3. EVROPSKÁ KOMISE. *Průběhová studie: Výzvy pro hospodářskou politiku v Pobaltí*. 2010 104 s. ISBN: 978-92-79-15024 -1.
4. FRIČ, Pavol. *Korupce na český způsob*. Praha. 1. vyd. 1999. 302 s. ISBN 80-86103-26-9.
5. CHMELÍK, Jan. *Pozornost, úplatek a korupce*. Praha: Linde, 2003. 222 s. ISBN 80-7201-434.
6. KOTLÁN, I. *Hospodářská politika*. 2.vyd. Ostrava: Sokrates, 2006. s. 21–27. ISBN 80-86572-37-4.
7. KOTLÁNOVÁ, E. *Vztah korupce a ekonomického růstu*. Ostrava, 2010. 109 l., 1 l. příl. Disertační práce (PhD.). VŠB-Technická univerzita Ostrava. Fakulta národohospodářská.
8. KRATOCHVÍL, O.; MATUŠÍKOVÁ, I. Analýza korupce v podnikatelské prostředí ČR a její vývojové tendence. In *II. Mezinárodní virtuální vědecká konference 2006 – Aktuální problémy veřejné správy v středoevropských zemích sdružených v Evropské unii (s akcentem na problém korupce): 15. 11. 2006*. 1. vyd. Kunovice: Evropský polytechnický institut, s.r.o., 2006. 384 s. ISBN 80-7314-106-x.
9. MISES, L. *Byrokracie*. Přel. Tereza Urbanová. Praha: Liberální institut, 2002. 205 s. ISBN 80-86389-22-7.
10. ŠTIČKA Michal. *Korupce a protikorupční politika ve veřejné správě : Skripta ke stejnojmennému vzdělávacímu programu Transparency International* [online]. 1. Praha: Transparency International, únor 2005 [cit. 2010-03-28]. Dostupné z WWW: <www.transparency.cz>.
11. OSTERHAUS A., FAGAN C. *Transparency International. Alternativ to silence*. 2. vyd. 2007. 48 s. ISBN 978-3-935711-44-9.
12. SIČÁKOVÁ-BEBLAVÁ E., PAVEL J. *Přidaná hodnota transparentnosti*. 1. Vyd. Bratislava: Adin,s.r.o., 2007. 69 s. ISBN 978-80-89244-29-4.

13. SMITH, Michal. *Vnímání a realita korupce v České republice: nové výzkumy, metody a postupy*. 1. vyd. Praha: ISEA - Institut pro sociální a ekonomické analýzy, 2008. 115 s. ISBN 978-80-903316-4-8.
14. TRANSPARENCY INTERNATIONAL. *Brabe payers index 2008*. Berlin. 2008. 22s. ISBN: 978-3-935711-10-4.
15. TRANSPARENCY INTERNATIONAL. *Transparency International Annual Report 2009*. [online] 2010. [cit. 2010-11-10] Dostupný z WWW: http://www.transparency.org/publications/publications/annual_reports/ti_ar2009.
16. VOLEJNÍKOVÁ, Jolana. *Korupce v ekonomické teorii a praxi*. 1. vyd. Praha: Profess Consulting s.r.o., 2007. 390 s. ISBN 978 80-7259-055-1.
17. VYMĚTAL P. Typologie korupce In DANČÁK, B.; HLOUŠEK, V.; ŠIMÍČEK, V. *Korupce: Projevy a potírání v České republice a Evropské unii*. 1. Brno : Masarykova Univerzita, 2006. 310 s. ISBN 80-210-4062-9.

B) Elektronické publikace

- [2] MINISTERSTVO VNITRA ČR. Jak definovat pojem korupce? [online] 2010. [cit. 2010-2-12]. Dostupný z WWW:< <http://www.mvcr.cz/clanek/faq-vymezeni-pojmu-jak-definovat-pojem-korupce.aspx>>
- [3] TRANSPARENCY INTERNATIONAL. Co je korupce? [online] 3.6.2010. [cit. 2010-2-12]. Dostupný z WWW:<<http://www.transparency.cz/index.php?lan=cz&id=441>>
- [4] TRANSPARENCY INTERNATIONAL. Tisková zpráva TI. [online] 9. 12.2010.. [cit. 2011-10-16]. Dostupný z WWW:<http://www.transparency.cz/doc/publikace/indexy/gbk_2010/GCB2010_CZ_podklady.pdf>
- [6] The RPS Group. *IRCG Methodology. 2011*. [online] 2010. [cit. 2010-11-10] Dostupný z WWW: <http://www.prsgroup.com/ICRG_Methodology.aspx#PolRiskRating>
- [7] SKUPINA SVĚTOVÉ BANKY. *The worldwide Governance Indicator (WGI) project*. [online] 2010. [cit. 2012-02-10] Dostupný z WWW: <<http://info.worldbank.org/governance/wgi/index.asp>>
- [8] The Bookings Institution. *Governance Matters 2010: Worldwide Governance Indicators Highlight Governance Successes, Reversals, and Failures*. [online] 2011. [cit. 2010-11-10] Dostupný z WWW: <http://www.brookings.edu/reports/2010/09_wgi_kaufmann.aspx>

- [9] The world bank group. *World governance indicators*. . [online] 2011. [cit. 2011-11-8] Dostupný z WWW:<http://info.worldbank.org/governance/wgi/sc_country.asp>
- [10] HERTIES SCHOOL OF GOVERNANCE. *Civil Society Against Corruption. Litva*. [online] 2011. [cit. 2011-11-8] Dostupný z WWW:<http://www.againstcorruption.eu/uploads/rapoarte_finale_PDF/Lithuania.pdf>
- [11] SVĚTOVÁ BANKA. *Index institucionální kvality (Index of Institutional Yuality IIQ)* [online] 2011. [cit. 2011-12-8] Dostupný z WWW:<http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/TOPICS/EXTPUBLICSECTORANDGOVERNANCE/0,,contentMDK:20773712~pagePK:210058~piPK:210062~theSitePK:286305,00.html>
- [12] SKUPINA SVĚTOVÉ BANKY. *Country Data Report of Latvia, 1996-2010*. [online] 2011. [cit. 2012-02-09] Dostupný z:<<http://info.worldbank.org/governance/wgi/pdf/c133.pdf>>
- [13] SKUPINA SVĚTOVÉ BANKY. *Country Data Report of Lithuania, 1996-2010*. [online] 2011. [cit. 2012-02-09] Dostupný z:<<http://info.worldbank.org/governance/wgi/pdf/c131.pdf>>
- [14] SKUPINA SVĚTOVÉ BANKY. *Country Data Report of Estonia, 1996-2010*. [online] 2011. [cit. 2012-02-09] Dostupný z:<<http://info.worldbank.org/governance/wgi/pdf/c71.pdf>>
- [15] TRANSPARENCY INTERNATIONAL. *Globální barometr korupce*. [online] [cit. 2010-02-8] Dostupný z:<http://www.transparency.org/policy_research/surveys_indices/gcb>
- [16] TRANSPARENCY INTERNATIONAL. *BPI Index*. [online] [cit. 2012-02-8] Dostupný z:<http://www.transparency.org/policy_research/surveys_indices/bpi>
- [17] TRANSPARENCY INTERNATIONAL. *Index vnímání korupce*. [online] [cit. 2012-02-8] Dostupný z:<http://www.transparency.org/policy_research/surveys_indices/cpi>
- [18] FREEDOM HOUSE. *Nationals transit. Index vnímání korupce*. [online] [cit. 2012-02-18] Dostupný z:< <http://www.freedomhouse.org/report-types/nations-transit>>
- [19] SVĚTOVÉ EKONOMICKÉ FORUM. *Global Competitiveness report 2011-2012*. [online] 2012 [cit. 2012-02-18] Dostupný z:<<http://gcr.weforum.org/gcr2011/>>
- [20] SVĚTOVÉ EKONOMICKÉ FORUM. *Global Competitiveness*. . [online][c0it. 2012-02-19] Dostupný z:< <http://www.weforum.org/issues/global-competitiveness>>

- [21] SKUPINA SVĚTOVÉ BANKY. *Governance and Anticorruption*. . [online][cit. 2012-02-21] Dostupný z:<
<http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/TOPICS/EXTGOVANTICORR/0,,contentMDK:22675075~menuPK:7430607~pagePK:210058~piPK:210062~theSitePK:3035864,00.html>>
- [22] VIENNA INTERNATIONAL CENTER. *United nations convention against corruption*. . [online] 2004 [cit. 2012-02-21] Dostupný z:<
http://www.unodc.org/documents/treaties/UNCAC/Publications/Convention/08-50026_E.pdf>
- [23] HERTIES SCHOOL OF GOVERNANCE. *Civil Society Against Corruption. Litva*. . [online] 2010 [cit. 2012-02-21] Dostupný z: <
http://www.againstcorruption.eu/uploads/rapoarte_finale_PDF/Lithuania.pdf>
- [24] HERTIES SCHOOL OF GOVERNANCE. *Civil Society Against Corruption. Estonsko*. . [online] 2010 [cit. 2012-02-21] Dostupný z:
 <http://www.againstcorruption.eu/uploads/rapoarte_finale_PDF/Estonia.pdf>
- [25] HERTIES SCHOOL OF GOVERNANCE. *Civil Society Against Corruption. Lotyšsko*[online] 2010 [cit. 2012-02-21] Dostupný z:<
http://www.againstcorruption.eu/uploads/rapoarte_finale_PDF/Latvia.pdf>
- [26] PETTAI V., MOLDER M. *Estonia*. [online] 2011 [cit. 2012-02-21] Dostupný z:<http://www.freedomhouse.org/sites/default/files/inline_images/NIT-2011-Estonia.pdf>
- [27] PIASECKA A. *Lithuania*. [online] 2011 [cit. 2012-02-21] Dostupný z:<
http://www.freedomhouse.org/sites/default/files/inline_images/NIT-2011-Lithuania.pdf>
- [28] DREFELDS J. *Latvia*. [online] 2011 [cit. 2012-02-21] Dostupný z:<
http://www.freedomhouse.org/sites/default/files/inline_images/NIT-2011-Latvia.pdf>
- [29] ROHWER A. *Measuring corruption*. [online] 2009. [cit. 2012-03-10] Dostupný z WWW: <<http://www.cesifo-group.de/portal/pls/portal/docs/1/1192926.PDF>>
- [30] ANTI-CORRUPTION NETWORK. [online] 2002. [cit. 2012-03-10] Dostupný z WWW:<www.oecd.org/dataoecd/43/23/37117287.pdf>
- [31] OECD. *Estonia – OECD Anti-Bribery Convention*. [online][cit. 2012-03-10] Dostupný z WWW:< http://www.oecd.org/document/54/0,3746,en_2649_34859_44576118_1_1_1_1,00.html
- [32] ANTI-CORRUPTION NETWORK. *Status report of the republic of Lithuania under the Baltic anti-corruption initiative*. [online] 2010. [cit. 2012-03-10]

- Dostupný z WWW:< <http://www.oecd.org/dataoecd/44/5/37117416.pdf>>
- [33] *Corruption on Estonia medicin*[online]2010. [cit. 2012-03-10] Dostupný z WWW:<<http://fatalhospitalerrors.blogspot.com/p/corrupted-est-medicine.html>>
 - [34] THE ECONOMIST. *Corruption in Latvia*. [online] 2011. [cit. 2012-03-10] Dostupný z WWW:<http://www.economist.com/blogs/easternapproaches/2011/03/corruption_latvia>
 - [35] SVĚTOVÁ BANKA. *Corruption in Latvia: Survey Evidence*. [online] 1998. [cit. 2012-03-14] Dostupný z WWW:<http://info.worldbank.org/etools/ANTIC/docs/Resources/Country%20Profiles/Latvia/WorldBank_Latvia_CorrSurvey.pdf>
 - [36] CORRUPTION PREVENTION AND COMBATION BUREAU. *Knab*. [online] 2008. [cit. 2012-03-14] Dostupný z WWW:<www.knab.gov.lv/en/knab>
 - [37] INTERNATIONAL ASSOCIATION OF ANTI-CORRUPTION AUTHORITIES. *Knab*. [online] 2008. [cit. 2012-03-14] Dostupný z WWW:<http://www.iaaca.org/AntiCorruptionAuthorities/ByCountriesandRegions/RepublicofLatviajigou/201202/t20120210_802361.shtml>
 - [38] TRANSPARENCY INTERNATIONAL. *Lithuania map of Corruption 2008*. [online] 2008. [cit. 2012-03-15] Dostupný z WWW:<http://www.transparency.lt/new/images/lt_map_of_corruption_2008_en.pdf>
 - [39] KLEMENČIČ G. *Ratifikation of the United Nations Convention against Corruption in Lithuania* . [online] 2006. [cit. 2012-03-15] Dostupný z WWW:<http://www.transparency.lt/new/images/ti_lithuania_uncac.pdf>
 - [40] SPECIAL INVESTIGATION SERVIS OF THE REPUBLIC OF LITHUANIA. . [online] 2012 [cit. 2012-03-17] Dostupný z WWW:<<http://www.stt.lt/en/>>
 - [41] UNITED NATIONS OFFICE ON DRUGS AND CRIME. *Effective anti-corruption system in Lithuania*. [online] [cit. 2012-03-17] Dostupný z WWW:<<http://www.unodc.org/documents/corruption/Best%20Practices/Lithuania.pdf>>
 - [42] INTERNATIONAL ANTI-CORRUPTIN CONFERENCE. *11th International Anti-Corruption Conference*. [online] 2003 [cit. 2012-03-17] Dostupný z WWW:<http://iacconference.org/documents/WS101A4_Dobryninasdoc.pdf>
 - [43] VALDAS A. *Prevention of Corruption law of the republic of Lithuania*. [online] 2002 [cit. 2012-03-17] Dostupný z WWW:<<http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents /UNTC/UNPAN018130.pdf>>
 - [44] GROUP OF STATES AGAINST CORRUPTION. *About GRECO*. [online][cit. 2012-03-17] Dostupný z WWW:<http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/general/about_en.asp>

- [45] STAPENHURST R. *The Median's Role in Curbing Corruption* [online] 2010.
[cit. 2012-03-23] Dostupný z WWW:<
<http://www.uoit.ca/sas/governeaceAndCorr/media.pdf>>

Seznam zkratek

TI	Transparency International
OEDC	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
OSN	Organizace spojených národů
GREGO	Skupina Rady Evropy států proti korupci
INCB	Mezinárodní výbor pro kontrolu narkotik
OLAF	Evropský úřad pro boj proti podvodům
UNODC	Úřad OSN pro drogy a kriminalitu
USA	Spojené státy americké
EU	Evropská unie
KNAB	Orgán prevence a boje proti korupci
STT	Speciální vyšetřovací služba Litevské republiky
CPI	Index vnímání korupce
GBK	Globální barometr korupce
BPI	Index plátců úplatků
WGI	Světový vládní indikátor
GCI	Growth Competitiveness Index
ICRT	Mezinárodní rizika země původu

Prohlášení o využití výsledků diplomové práce

Prohlašuji, že

- jsem byla seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, diplomovou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že diplomová práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího diplomové práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o diplomové práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, diplomovou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 4.dubna 2012

Jana Silná
jméno a příjmení studenta

Adresa trvalého pobytu studenta:
Jana Peštuky 1324, 752 01 Kojetín